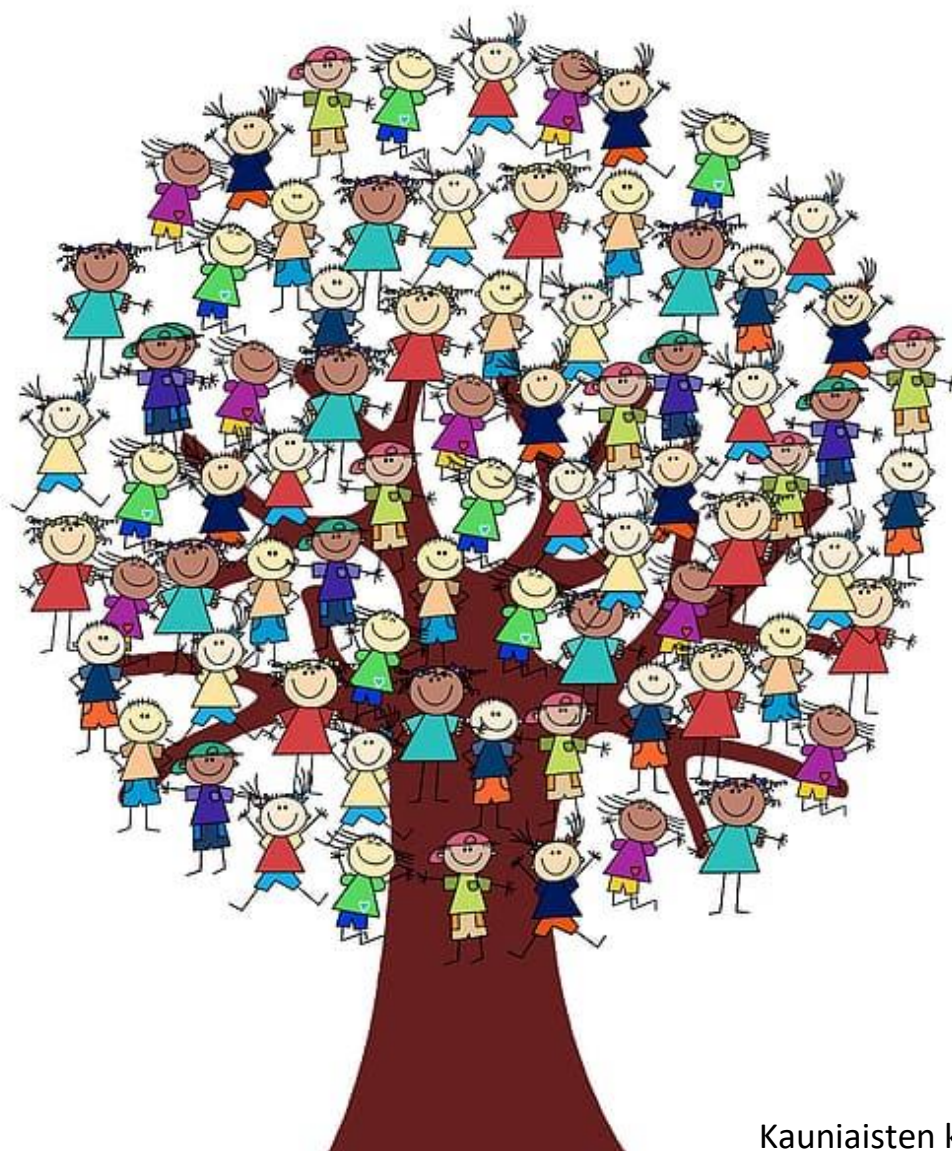

Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käsikirja

Kauniaisten kaupunki

Sisällys

1 ESIPUHE	4
1.1 Kauniaisten varhaiskasvatuksessa käytettävät käsitteet	5
2 KIELI- JA KULTTUURITIEETOISEN VARHAISKASVATUKSEN JÄRJESTÄMINEN	6
2.1 Velvoittavuus	6
2.2 Toteuttaminen yksiköissä	7
3 YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA	9
3.1 Varhaiskasvatuksen aloittaminen	9
3.2 Yhteistyö huoltajien kanssa	13
3.3 Tulkin käyttö	14
4 KIELI-, KULTTUURI- JA KATSOMUSTIETOINEN VARHAISKASVATUS	15
4.1 Kielitietoisuus	15
4.2 Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistuminen varhaiskasvatuksessa	17
4.3 Äidinkielen/-kielten merkitys ja tukeminen	19
4.3.1 Huoltajien keinot oman äidinkielen/kielten tukemiseen	19
4.3.2 Varhaiskasvatuksen menetelmät lasten äidinkielten vahvistamiseksi	21
4.4 Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoinen oppimisympäristö	23
4.5 Katsomukset osana kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoista varhaiskasvatusta	25
5 SUOMI TOISENA KIELENÄ (S2) –OPETUS	28
5.1 Kaksi- ja monikielisyys	28
5.2 Toisen kielen oppimisen vaiheet	30
5.3 Kielen kehityksen eri osa-alueiden tukeminen	31
5.4 Suomen kielen taitotasojen havainnointi	32
5.5 Toisen kielen oppiminen omaksumalla ja opettamalla	33
5.6 Sanaston, käsitteiden ja kielen rakenteiden oppiminen	34
5.6.1 Roihusten arjessa –materiaali Kauniaisissa	36
5.7 Kirjallisuus kielen oppimisen tukena	37
5.7.1 Dialoginen lukeminen	38
5.8 Kielitietoisien pedagogiikan kehittäminen varhaiskasvatuksessa – KieliPeda-työväline	39

6 LÄHTEET JA HYÖDYLLISTÄ MATERIAALIA	41
7 TULOSTETTAVAT LIITTEET JA KUVIOT	43
Liite 1. Maahanmuuton psyykkinen prosessi	43
Liite 2. Huolen herätessä - monikielinen lapsi	44
Liite 3. Monikielisyyden tukemisen vuosikello	45
Liite 4. Kieli- ja kulttuuritietoinen päiväkot	46
Kuvio 1. Lapsen varhaiskasvatuksen aloitus	47
Kuvio 2. Pakolaistaustaisen lapsen varhaiskasvatuksen aloitus	48
Kuvio 3. Kulttuurisesti vastuuntuntoisen kasvatuksen tasot	49
Kuvio 4. Huoltajien keinoja äidinkielten tukemiseen	50

1 ESIPUHE

Tämä käsikirja on tarkoitettu kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen toteuttamisen tueksi Kauniaisten varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, ja sitä voidaan hyödyntää soveltuvin osin myös avoimessa varhaiskasvatuksessa.

Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käsikirja (KieKu-käsikirja) täydentää Kauniaisten varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmia avaamalla sitä, millaista kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoinen varhaiskasvatus on, ja miten kulttuurista moninaisuutta huomioidaan lapsiryhmässä. Käsikirjassa on pyritty selkiyttämään Kauniaisissa sovittuja prosesseja ja käytäntöjä sekä vastuualueita. Lisäksi käsikirjassa on materiaalia tukemaan henkilöstön työtä ja jäsentämään kokonaisuuksia.

Käsikirja on Varhaiskasvatuslain (2018), Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) sekä kuntatasoisten suunnitelmien mukainen. Käsikirjan kokoamisessa on hyödynnetty Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjaa (2018) ja Helsingin kaupungin Ota koppi -ohjelmaa sekä Kotkan Kaksi- ja monikielisyyden tukemisen suunnitelmaa (2019).

Käsikirjan on koonneet varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajat. Lisäksi suunnitelmaa on työstetty Tuen järjestämisen ryhmässä (TJR) ja sitä on kommentoitu Kasvun, Oppimisen ja Hyvinvoinnin Tuki ja Avoinryhmässä (KOHTA). Suomenkielinen opetus- ja varhaiskasvatusvaliokunta on sen hyväksynyt. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön ajatuksia on koottu yksittäisin keskusteluin sekä heille suunnatun kyselyn avulla.

1.1 KAUNIAISTEN VARHAISKASVATUKSESSA KÄYTETTÄVÄT KÄSITTEET

Kaksi- ja monikielinen = henkilö, joka puhuu kahta tai useampaa kieltä

Kielellinen moninaisuus = viralliset kielet, vähemmistökielten kaltaiset kielet (pohjois-, inarin- ja koltansaame, viittomakielet, romanikieli), murteet ja eri kielet näkyvät ja kuuluvat oppimisympäristöissä ja ovat yhteisen tutkimisen kohteena

Kielellinen tietoisuus = lapsi alkaa pohtia ja havaita puhutun sekä kirjoitetun kielen eroja eli hänen lukutaitovalmiutensa alkavat kehittyä (mm. sanarytmit, riimiparit, alkuäänteet, kirjain-äännevastaavuus). Kielellinen tietoisuus on osa kielitietoisuutta.

Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisuus = tunnustetaan, että jokaisella on oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon, katsomukseen ja uskonnottomuuteen. Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisessa varhaiskasvatuksessa pohditaan kieliin, katsomuksiin, uskontoihin ja uskonnottomuuteen sekä kulttuurisiin tapoihin, perinteisiin, tottumuksiin ja juhliin liittyviä kysymyksiä yhdessä kaikkien lasten kanssa.

Kielitietoisuus = tietoisuutta siitä, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla, kielellä on keskeinen merkityksen lapsen kehittämisessä, oppimisessa ja vuorovaikutuksessa ja että kaikki kielet ovat arvokkaita. Lisäksi henkilöstö tiedostaa kielen ja vallan yhteyden. Henkilöstö ymmärtää vastuunsa kielitietoisien toimintakulttuurin luomisessa ja toimivansa lapsille kielellisenä mallina.

Kulttuurinen moninaisuus = kotikulttuuri, kansalliskulttuuri, uskonnot, katsomukset, uskonnottomuus, kielet ja identiteetit elävät rinnakkain ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään

Maahanmuuttaja = henkilö, joka asuu muussa kuin synnyinmaassaan

Suomi toisena kielenä -opetus = annetaan lapselle, jonka äidinkieli ei ole suomi, lapsi ei ole altistunut suomen kielelle tai hänellä on puutteita suomen kielen ymmärtämisessä ja/tai puheen tuottamisessa vähäisen suomen kielen altistumisen vuoksi

2 KIELI- JA KULTTUURITIE TOISEN VARHAISKASVATUKSEN JÄRJESTÄMINEN

2.1 VELVOITTAVUUS

[Varhaiskasvatustilaki](#) (2018, 3§ ja 4§)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista sekä varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

[Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet](#) (2022)

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa (s. 27). Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan (s. 47).

[Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet](#) (2014)

Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä (s. 32). Lisäksi todetaan, että lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa. Suomen kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa (s.39).

Kauniaisten varhaiskasvatussuunnitelma (2022)

<https://www.kauniainen.fi/varhaiskasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatussyksikot/varhaiskasvatussuunnitelma/>

Kauniaisten kaupunki Esiopetussuunnitelma

https://www.kauniainen.fi/files/10397/2016ESIOPS_kansilehdellinen.pdf

Varhaiskasvatustlain (2018) velvoittamina Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) sekä kunnallisen tason suunnitelmat ohjaavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä huomioimaan kielen keskeisen merkityksen yhdenvertaisuuden ja osallisuuden mahdollistajana lapselle keskeisissä kasvamisen ja oppimisen ympäristöissä. Monikielisyyden ja kulttuurisen moninaisuuden huomioiminen ja näkyväksi tekeminen tukevat lapsen kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä ja itsetuntoa. Samalla ne antavat kaikille lapsille edellytyksiä kasvuun kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisessa yhteiskunnassamme.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Lapsella on oikeus tulla nähdyksi, kuulluksi ja huomioduksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. Lapsella on myös oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Lapsella on oikeus leikkiin ja oppimiseen, käsityksen rakentamiseen itsestään, identiteetistään ja ympäröivästä maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsen etu on ensisijainen.

2.2 TOTEUTTAMINEN YKSIKÖISSÄ

Varhaiskasvatussyksikön johtaja johtaa yksikkönsä kieli- ja kulttuuri- ja katsomustietoista varhaiskasvatusta ja esiopetusta. Hän vastaa yksikkönsä pedagogiikan kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisuudesta sekä kulttuurisen moninaisuuden huomioimisesta. Hän on vastuussa suomi toisena kielenä opetuksen, dokumentoinnin ja arvioinnin toteutumisesta omassa yksikössään. Varhaiskasvatussyksikön johtaja huolehtii henkilökunnan kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisuuden ja S2-osaamisen vahvistamisesta esim. ohjaamalla henkilökuntaa koulutuksiin. Hän myös ohjaa hyvien käytänteiden jakamiseen ja pedagogista keskustelua ja kehittämistä ylläpitävään toimintakulttuuriin.

Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toteuttaminen edellyttää kaikkien kasvattajien yhteistyötä. Sen toteuttamiseen käytännössä osallistuu **koko henkilöstö**. Kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista moninaisuutta tehdään näkyväksi yhteistyössä myös vanhempien kanssa.

Varhaiskasvatuksen opettaja (VO) vastaa ryhmässään vieras- ja monikielisille lapsille annettavasta S2-opetuksesta, sen suunnittelusta, tavoitteellisuudesta, säännöllisestä toteutuksesta, dokumentoinnista, arvioinnista sekä yhteistyöstä huoltajien kanssa. S2-opetuksen toteuttamiseen osallistuvat kaikki lapsiryhmässä työskentelevät työntekijät. Lapsen kaksi- ja monikielisyyden tukeminen on keskeinen osa S2-opetusta. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että äidinkielten merkitys huomioidaan opetuksen suunnittelussa. Ryhmän koko henkilökunta osallistuu kielellisen moninaisuuden näkyväksi tekemiseen sekä toiminnassa että oppimisympäristössä. Lapsen oman äidinkielen/-kielten ylläpitämisestä ja kehittämisestä vastaavat ensisijaisesti lapsen huoltajat.

Varhaiskasvatuksen vastaava kieli- ja kulttuuriopettaja (kieku) konsultoi ja ohjaa henkilökuntaa kaksi- ja monikielisten lasten asioissa sekä vahvistaa jo olemassa olevaa osaamista kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoiseen toimintakulttuuriin liittyen. Kieku ohjaa ja tukee henkilöstöä ja huoltajia lasten kielenoppimiseen liittyvän opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Lisäksi kieku tekee monialaista yhteistyötä ja osallistuu tarvittaessa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen nivelvaiheisiin.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (VEO) vastaa omalta osaltaan tuen toteuttamisesta, jos lapsella todetaan muuta kuin toisen kielen omaksumisesta ja oppimisesta johtuvaa tuen tarvetta. Jos lapsen äidinkieli kehittyy viiveisesti, tai lapsen kehityksessä tai oppimisessa on muuta tuen tarvetta monikielisyyden

lisäksi, VEO liittyy mukaan tehostetun tai erityisen tuen toteuttamisen kokonaisuuteen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Monikielisen lapsen tehostettu ja erityinen tuki toteutuu osana varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arkea ja tuki suunnitellaan yhteistyössä VEO:n, varhaiskasvatuksen opettajan ja lapsen huoltajien kanssa. Tarvittaessa tehdään monialaista yhteistyötä (kieku, oppilashuolto, erikoissairaanhoito jne.)

3 YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatustähtämyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatustyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi. (VASU 2022, s. 17)

Lähtökohdat yhteistyön rakentumiselle eri perheiden kanssa voivat olla hyvin erilaiset. Perhe on saattanut vasta tulla Suomeen tai asua täällä jo kauan (esim. toisen sukupolven maahanmuuttajat, paluumuuttajat). Samoin varhaiskasvatukseen tuleva lapsi on voinut syntyä täällä tai elänyt ensimmäiset vuotensa esim. pakolaisleirillä. Onko muutto ollut toivottu, oma valinta vai pakon sanelema ratkaisu? Muuton syyt ovat erilaisia ja niin myös niiden vaikutukset kotoutumiseen.

Kulttuurinen sopeutuminen on yksilöllistä, mutta se etenee tiettyjen vaiheiden kautta, jotka on hyvä tiedostaa asioitaessa maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa. On myös huomioitava, että sopeutuminen koostuu useammasta ylä- ja alamäkiä sisältävästä aallosta, eikä se suinkaan etene suoraviivaisesti. Yksilön ja perheen kokemustausta ja lähtökohtaiset kyvyt muutoksen hallintaan tai vastaantulevat elämäntilanteet vaikuttavat siihen, miten nuo eri vaiheet näyttäytyvät arjessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön on hyvä olla tietoinen maahanmuuton psyykkisestä prosessista (Liite 1. Maahanmuuton psyykinen prosessi). Kotoutumisen tukeminen on monialaista yhteistyötä ja huolen herätessä tulee konsultoida varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajaa (Liite 2. Huolen herätessä - monikielinen lapsi).

3.1 VARHAISKASVATUKSEN ALOITTAMINEN

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksessa. Kasvatustyhteistyö rakentuu molempinpuoliselle luottamukselle sekä arvostukselle, ja sen tavoitteena on aina ensisijaisesti lapsen etu. VASU (2018) ohjeistaa osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoiseen kehittämiseen. Siksi myös huoltajien osallisuuden mahdollisuuksia on hyvä avata heille. Heillä on esimerkiksi mahdollisuus esittää toiveita ja vaikuttaa toiminnan suunnitteluun sekä osallistua toimintaan ja sen arviointiin.

Toimivan yhteistyön luomiseksi huoltajien kanssa on hyvä käydä läpi varhaiskasvatuksen toimintaan ja käytäntöihin liittyviä asioita. Samalla huoltajilla on mahdollisuus kertoa heille tärkeistä lapsen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä.

Vasu toteuttaa arjessa:

Huoltajille tulee kertoa varhaiskasvatuksen katsomuksiin ja uskontoihin liittyvistä tavoitteista ja yleisivistävästä merkityksestä. Heidän kanssaan käydään myös keskustelua varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa järjestettävistä juhlista ja tilaisuuksista, joihin voi sisältyä uskontoon viittaavia elementtejä, mutta jotka osaltaan kuuluvat suomalaiseen kulttuuriperintöön. Juhlien tms. tilaisuuksien uskonnollisista sisällöistä tiedotetaan tarkemmin aina huoltajien niin halutessa.

Huoltajien osallisuus toteutuu arjessa:

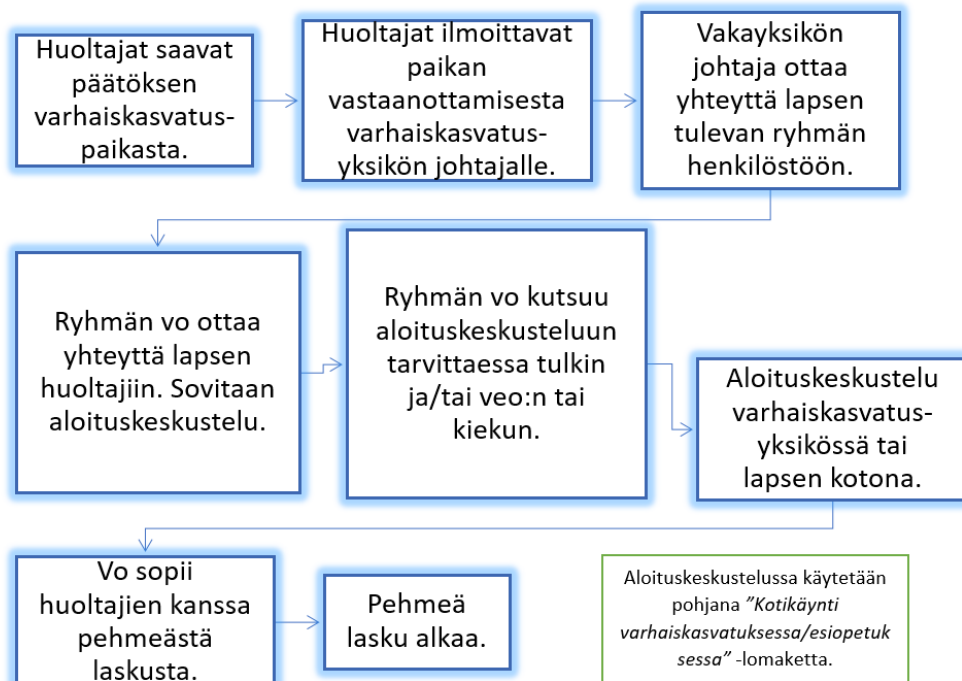
Huoltajilta tulee kysyä, mitkä ovat heille tärkeitä omaan kulttuuriin, katsomukseen tai uskontoon liittyviä tapoja, perinteitä tai juhlia, joita he haluaisivat tuotavan ryhmässä esille. Voi myös kysyä, onko heillä mahdollisuus osallistua ja olla apuna eri kulttuureihin tutustuttaessa. Espoon kaupunki julkaisee lukuvuosittain Kulttuurien juhlaalenterin, jossa esitellään eri kulttuurien juhlapäiviä kuluvan lukuvuoden aikana.

Varhaiskasvatuksen opettajan ja huoltajien kesken järjestetään aloituskeskustelu ennen kuin lapsi aloittaa ensimmäistä kertaa Kauniaisten kaupungin varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa. Mikäli tämä ei toteudu, keskustelu tulee käydä viimeistään kuukauden kuluttua aloituksesta. (Kuvio 1 ja 2)

Aloituskeskustelussa:

- Aloituskeskusteluun tilataan tarvittaessa tulkki.
- Aloituskeskustelussa kerrotaan varhaiskasvatuksen arjen käytännöistä ja annetaan yksikön mahdollinen esite tai ryhmän puhelinnumero ja henkilöstön nimet. Keskustelussa voi käyttää apuna aloitusvaiheen kuvaopasta
[http://new-www-vantaa.fi-a.innofactor.com/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/134815_Kuvaopas_vanhemmille - Varhaiskasvatuksen aloittaminen.pdf](http://new-www-vantaa.fi-a.innofactor.com/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/134815_Kuvaopas_vanhemmille_-_Varhaiskasvatuksen_aloittaminen.pdf).
- Sovitaan pehmeästä laskusta ja hoitoajoista.
- Mikäli lapsi on ollut aikaisemmin varhaiskasvatuksen piirissä muualla, voi aikaisemmassa yksikössä kirjattua ajantasaista tietoa hyödyntää ja sovittaa keskustelun sisällön perheen tarpeen mukaan.
- Kerrotaan huoltajille, miten kaksi- tai monikielisyttä tuetaan.
 - Suomen kielen ja kotikielten tukemisen suunnitelma = monikielisyyden suunnitelma kirjataan Lapsen varhaiskasvatus-/esiopetussuunnitelmaan.
 - Suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti huoltajien kanssa vasu-/eops-keskusteluissa.
 - Suunnitelman toteutumista ja lapsen oppimisen edistymistä havainnoidaan ja dokumentoidaan KieliPeda-työvälineen avulla.

Lapsen varhaiskasvatuksen aloitus

Kuvio 1. Lapsen varhaiskasvatuksen aloitus.

Pakolaistaustaisen lapsen varhaiskasvatuksen aloitus

Kuvio 2. Pakolaistaustaisen lapsen varhaiskasvatuksen aloitus.

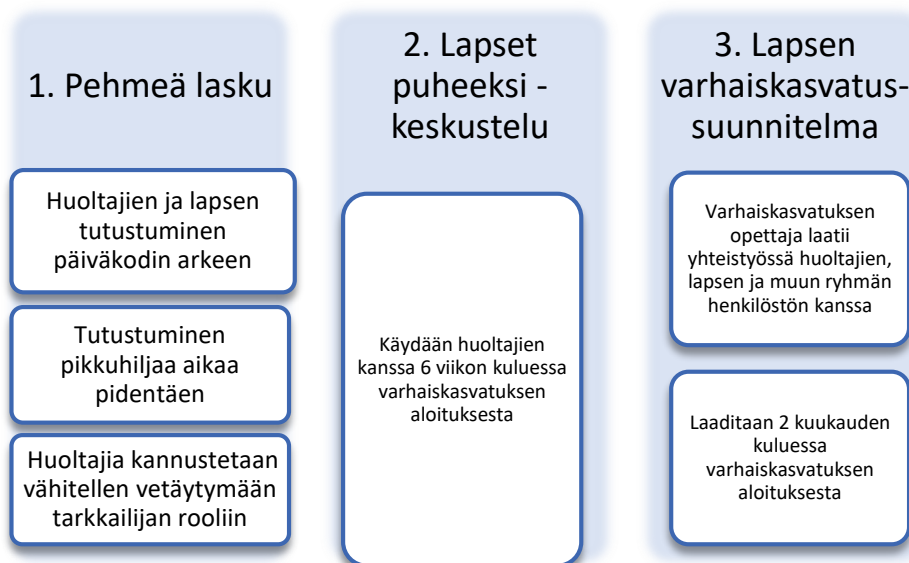
Varhaiskasvatuksen aloitusvaiheessa käytämme "pehmeän laskun" -mallia (kuvio 3), jonka tarkoituksena on luoda turvallinen aloitus. Pehmeän laskun malliin kuuluu kotikäynti ennen varhaiskasvatuksen aloittamista. Tiivis yhteistyö huoltajien kanssa korostuu erityisesti ensimmäisten viikkojen aikana. Varhaiskasvatukseen pyydetään kotoa erilaisia muistutuksia (esimerkiksi valokuvia perheestä, turvaleluja). Huoltajat ovat tervetulleita varhaiskasvatusyksikköön seuraamaan lapsensa arkea. Pehmeän laskun mallia voidaan tarvittaessa soveltaa myös lapsen vaihtaessa ryhmää tai yksikköä.

Kuvio 3. Pehmeä lasku

Lapset puheeksi –keskustelu käydään jokaisen päiväkodissa aloittavan lapsen huoltajien kanssa kuuden viikon kuluessa varhaiskasvatuksen aloittamisesta (Kauniaisten varhaiskasvatussuunnitelma 2022). Keskustelu käydään perheen jokaisesta lapsesta erikseen.

Kauniaisten käytänteet varhaiskasvatuksen aloituksessa:

Kuvio 4. Kauniaisten käytänteet varhaiskasvatuksen aloituksessa.

3.2 YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA

Varhaiskasvatuksen ja huoltajien välisessä yhteistyössä huomioidaan perheen kieli- ja kulttuuritausta sekä kokemukset lähtömaasta. Huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa ja huoltajailloissa käytetään tarvittaessa tulkkeja.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa ja esiopetuksen oppimissuunnitelmakeskustelussa korostetaan äidinkielen/kielten merkitystä, kehittymistä ja tukemista. Lapsen monikielisyyden suunnitelma sisällytetään lapsen yksilölliseen suunnitelmaan (VASU tai LEOPS). Suunnitelmaan kirjataan, miten huoltajat ja henkilöstö tukevat lapsen äidinkielen/kielten kehittymistä, sekä suomi toisena kielenä (S2) opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan lapsen suomen kielen kehitystä ja oppimista tukevat menetelmät, toimintatavat ja pedagogiset ratkaisut. Suomi toisena kielenä -opetuksen menetelmien, toimintatapojen ja pedagogisten ratkaisujen arviointi on jatkuvaa. Huoltajille kerrotaan lapsen suomen kielen taidon etenemisestä KieliPeda-työvälineen avulla. Työvälineen avulla hahmotetaan myös yhdessä huoltajien kanssa lapsen kielimaailmaa kotona, harrastuksissa ja varhaiskasvatuksessa.

Huoltajille kerrotaan myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen katsomuskasvatuksen tavoitteista ja yleissivistävästä merkityksestä. Heidän kanssaan keskustellaan perheen kulttuuriin, katsomukseen ja uskontoon liittyvistä tavoista, perinteistä ja juhlista. Huoltajien omaa asiantuntemusta voidaan käyttää apuna eri kulttuureihin tutustumisessa.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen juhlat ja tilaisuudet mahdollistavat niin lapsille kuin huoltajillekin luontevan ympäristön tutustua suomalaisen yhteiskunnan tapoihin, kulttuuriin ja juhlaperinteisiin. Henkilöstön tehtävänä on kertoa huoltajille varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa vietettävien juhlien sisällöistä ja merkityksestä. Varhaiskasvatuksen juhlatraditioon voi sisältyä myös joitakin uskontoon viittaavia elementtejä, jotka ovat osa suomalaista kulttuuria.

Opetushallitus on laatinut ohjeet varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen katsomuskasvatuksen ja uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/ohje_varhaiskasvatuksen_katsomuskasvatuksen_toteuttamisesta_ja_uskonnollisista-tilaisuuksista.pdf

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/ohje-perusopetuksen-uskonnon-ja-elamankatsomustiedon-seka>

Henkilöstön tulee huolehtia siitä, että lasten huoltajilla on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Huoltajien osallistuminen varhaiskasvatuksen toimintaan mahdollistaa myös huoltajien keskinäisen verkostoitumisen. Vanhempaintilaisuuksissa keskustellaan varhaiskasvatuksen toimintatavoista, lastenkasvatuksesta ja oppimisesta sekä annetaan tietoa suomalaisesta koulutusjärjestelmästä ja oppimiskäsityksestä. Varhaiskasvatus voi lisäksi järjestää tilaisuuksia huoltajille yhdessä muun muassa koulun, puheterapian tai psykologipalveluiden kanssa. Tieto- ja viestintäteknologiaa sekä toimintaa havainnollistavia kuvia käytetään apuna huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Tarvittaessa hyödynnetään tulkkipalveluja.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa vahvistetaan sosiaalista yhteenkuuluvuutta kaikkien

varhaiskasvatusympäristöön kuuluvien lasten, perheiden ja henkilöstön välillä. Huoltajat voidaan kutsua suunnittelemaan ja toteuttamaan käsiteltävään aihepiiriin liittyvää toimintaa kuten lukemaan satuja eri kielillä tai rakentamaan yhdessä teemapöytiä. Henkilöstö ja huoltajat voivat myös suunnitella yhdessä teemapäiviä, joissa esitellään esim. eri kulttuureja. Henkilöstö voi kutsua perheet osallistumaan varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen toimintaan, kuten viettämään tärkeiden ihmisten päivää tai osallistumaan lapsiryhmän aamupäivätoimintaan. Henkilöstö voi järjestää huoltajille säännöllisesti mahdollisuuksia yhteiseen keskusteluun esim. aamukahvin merkeissä.

3.3 TULKIN KÄYTTÖ

Yhdenvertaisuuslain ja kaikkien oikeusturvan toteutumisen takaamiseksi tulkkia tulee käyttää aina, kun on mahdollisuus eri kielitaustoista johtuviin väärinkäsityksiin. Tietosuojaan turvaamiseksi tulkkina voi toimia vain koulutettu tulkki. Äidinkielisiä työntekijöitä ei käytetä tulkkeina vasu -keskusteluissa. Myöskään puoliso tai lapsi ei voi toimia tulkkina näissä keskusteluissa. Arjen tilanteissa työntekijöiden kielitaitoa voidaan hyödyntää. Lasten toimimista vanhempiensa tulkkina tulisi välttää kaikissa tilanteissa.

Kauniaisten varhaiskasvatukseen on koottu omat Ohjeita tulkin tilaamiseen ja tulkkaustilanteeseen. Ohjeet löytyvät varhaiskasvatusyksiköiden taukotiloista ja jatkossa myös GraniIntrasta. Tulkkia tilattaessa on arvioitava etukäteen keskustelun pituus, jotta varattu tulkkausaika riittää asioiden käsittelyyn. Nyrkkisääntönä on, että tulkattuna asiakastapaamiseen menee kaksinkertainen aika. Monikielisissä perheissä tulkkauskieleksi valitaan huoltajien yhteinen kotikieli. Jos perhe on sosiaalitoimen asiakas, voi puuttuvista tiedoista mm. tulkkauskielestä kysyä sosiaalitoimen yhteyshenkilöltä. Myös varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajalta voi pyytää apua. Tulkkia tilatessa suositetaan puhelintulkkausta. Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatusyksikön johtaja arvioivat kuitenkin tapauskohtaisesti, milloin tulkkia tarvitaan paikanpäälle.

Keskustelussa huoltaja on asiakas, joten tulkkaustavasta riippumatta puhe suunnataan aina huoltajalle ei tulkille!

4 KIELI-, KULTTUURI- JA KATSOMUSTIETOINEN VARHAISKASVATUS

Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisella varhaiskasvatuksella edistetään yhdenvertaisuuden toteutumista. Sillä pyritään tietoisesti poistamaan tai vähentämään eri kieli- ja kulttuuritaustoista johtuvia pulmia, joita lapsi kohtaa varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa. Samalla tuodaan esiin myös kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden arvoa.

Opetushallituksen varhaiskasvatuksen sivuilta löytyy hyviä videoita Kielten rikas maailma – materiaaleista mm. terveiset Turun varhaiskasvatuksesta videolla Monikielinen varhaiskasvatus (<https://www.youtube.com/watch?v=8x7rAPUdNOA>).

Vasu toteutuu arjessa:

Laaja-alainen osaaminen (kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu)

- Moninaisuus on rikkaus, jonka hyödyntäminen edesauttaa lasten kasvua ja ymmärrystä kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisessa yhteiskunnassamme.
- Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot erilaisista kielistä ja kulttuureista lisäävät lapsen kulttuurista osaamista ja antavat valmiuksia kohdata erilaisuutta.
- Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot erilaisista kielistä ja kulttuureista tukevat lapsen oman kulttuuri-identiteetin rakentumista.

Kieliin, katsomuksiin ja uskontoihin sekä kulttuuriin tapoihin, perinteisiin, juhliin jne. tutustutaan yhdessä lasten kanssa. Tutustumisen kohteina ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttavat kielet, mutta aihetta voi laajentaa lapsiryhmästä riippuen esim. Suomen virallisiin kieliin ja murteisiin. Kulttuurista moninaisuutta ei tule irrottaa arjesta pelkästään erityisiksi tapahtumiksi, jolloin ne helposti korostavat kulttuurien välisiä eroja. Lapsen näkökulmasta tämä lisää kokemusta toiseudesta ja erilaisuudesta. Moninaisuus tulee näkyä arjen toiminnassa, jolloin lapselle muodostuu käsitys erilaisten kielten, tapojen, uskontojen ym. kulttuuristen piirteiden kokonaisvaltaisesta läsnäolosta ja omasta osallisuudesta siinä.

Kulttuuriin liittyvässä moninaisuudessa on huomattava myös saman kulttuurin sisällä esiintyvä moninaisuus. Kukaan ei edusta tiettyä uskontoa tai katsomusta, vaan omaa tulkintaansa siitä. Sama koskee myös perinteitä, sillä kullakin on oma tapansa noudattaa tiettyä perinnettä. Kieli- ja kulttuuritietoisessa oppimisympäristössä lapsi rakentaa maailmankuvaansa omista lähtökohdistaan ja saa aineksia oman kielellisen ja kulttuurisen identiteettinsä rakentamiseen.

4.1 KIELITIE TOISUUS

Kielitietoisuus on yksi voimassa olevien opetussuunnitelman perusteiden läpileikkaava teema: varhaiskasvatuksesta perusopetukseen ja toiselle asteelle yhteiseksi tavoitteeksi on asetettu kielitietoinen kasvatus ja opetus.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa jokainen aikuinen ymmärtää kielen merkityksen oppimisessa ja kaikessa arjen toiminnassa. Kieltä ja sisältöä ei voi erottaa toisistaan.

FT Mari Honko kirjoittaa tutkimustulostensa pohjalta Jyväskylän avoimen yliopiston blogissa, että käsitys kielitietoisesta toiminnasta ja sen vaikutuksista voi olla kapea. Silloin kielitietoisuus voi tuntua jo valmiiksi

kuormittuneessa työssä uutena taakkana, jonka kantamiseen ei ole voimia tai keinoja. Taakka pienenee, kun kielitietoisuus hahmottuu ajattelutapana, josta seuraa hyviä pedagogisia käytänteitä. Opettajalle on tärkeää huomata, että lapsen kokonaistavaltaista kehitystä tukeva ajattelutapa ja pedagogiikka tukevat myös omaa työtä. Parhaimmillaan arki kielten ja kulttuurien keskellä voimauttaa ja opettaa kasvattajaakin.

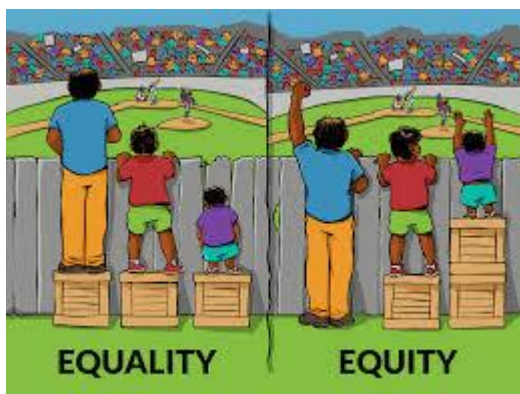
Omien käsitysten kohtaaminen on tärkeää. Kieliin ja kielitietoisuuteen liittyvät käsityksen vaikuttavat suoraan mm. tapaan, jolla perheistä kumpuava monikielisyys varhaiskasvatuksessa kohdataan ja jolla kehittyvään suomen kielen taitoon suhtaudutaan. Esimerkiksi ryhmän monikielisyys voi muodostua luonnolliseksi osaksi arkea ja samalla lisätä perheiden hyvinvointia ja rikastaa koko ryhmän toimintaa.

Kielitietoisuuden lisääminen ei tarkoita pelkästään monikielisten lasten huomioimista, teemapäiviä tai irrallisia opetustuokioita. Kielitietoisessa oppimisympäristössä jokainen ihminen tulee nähdyksi ja arvostetuksi kokonaisuutena, kaikkine kielellisine ja kulttuurisine resursseineen, ja saa tukea näiden resurssien hyödyntämiseen ja kehittämiseen sekä eheän identiteetin rakentamiseen.

Kasvatuksen ja vuorovaikutuksen asiantuntijana opettajalla on jo valmiiksi herkkyyttä havainnoida lasten toimintaa. Tuo herkkyys on kullanarvoista muun muassa silloin, kun opettaja arvioi esimerkiksi opetuspuhetta tai luettua tekstiä/satua sen tulkitsijan näkökulmasta: Miten keskeisiä käsitteitä ja sisältöjä voisi korostaa tai havainnollistaa? Miten saman asian voisi ilmaista selkeämmin? Mikä tekstissä on kielellisesti haastavaa? Millaisin eri tavoin ymmärrystä voisi varmistaa? (Honko 2019: Mikä ihmeen kielitietoisuus?)

4.2 LAPSEN KULTTUURISEN IDENTITEETIN VAHVISTUMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022), että Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) ohjeistetaan kunnioittamaan kulttuurien moninaisuutta sekä tukemaan niiden jatkuvuutta. Tämän moninaisuuden näkyväksi tekeminen ja esiintuominen rikkautena tukee lapsen kulttuuri-identiteetin kehittymistä ja itsetuntoa. Yhdenvertaisuuslain mukaisesti tavoitteena on myös osallisuuden turvaaminen. Tämä voi maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla edellyttää positiivista erityiskohtelua. Tällöin lasta tuetaan tarvittavin keinoin, jotta hän voi saavuttaa yhdenvertaisen aseman lapsiryhmässä. Osallisuus on positiivisen identiteetin keskeinen arvo.

Samanlaista kohtelua
vai
yhdenvertaisuutta?

"Kaikille samalla kauhalla
nälästä riippumatta." vai
"Enemmän jos on suurempi
nälkä."

Maahanmuuttajataustaisen lapsen näkökulmasta toiseutta saattavat aiheuttaa eri kielitaustan lisäksi etninen ja kansallinen kulttuuritausta, kansalaisuus tai katsomuksellinen tausta. Toiseuttavaa on myös lasten luokittelu esim. S2-lapsiksi, erityislapsiksi, muslimiksi jne. Lasten kanssa työskentelevien on huomioitava, että määrittely yhden piirteen perusteella peittää yksilön muut ominaisuudet alleen ja vaikuttaa näin identiteetin kehittymiseen.

Varhaiskasvattajien tehtävänä on edistää lasten kiinnostusta ja kunnioitusta kulttuurista moninaisuutta kohtaan ja opettaa heille myös omalla myönteisellä esimerkillään erilaisuuden kohtaamista sekä erilaisten tapojen ja katsomusten tasavertaista arvostamista. Kulttuuristen erojen korostamisen sijaan on hyvä nostaa esiin yhtäläisyyksiä, jolloin yhdenvertaisuus tulee näkyväksi.

Pohdittavaksi:

Missä vaiheessa prosessia
olen?

Kulttuurisesti vastuuntuntoista kasvatusta voidaan pohtia prosessina. Alla oleva tasolta toiselle etenevä kaavio (kuvio 5) on laadittu teoksessa Valloittava varhaiskasvatus (2017) esitetystä Sonia Niedon kuvauksesta. Prosessia on hyvä pohtia ensin henkilökohtaisena. Mikä taso kuvaa omaa toimintaani ja ajatuksiani? Siitä voi edetä tiimi- sekä yksikkökohtaiseen pohdintaan.

Kulttuurisesti vastuuntuntoisen kasvatuksen tasot		
taso 4.	YHTEENKUULUVUUS, SOLIDAARISUUS JA KRIITTISYYS	• kasvatuksen perustana ovat tasa-arvo ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus, vähemmistöjä tuetaan • erimielisyyksiä ja konflikteja ei vältellä, ne ovat olennainen osa oppimista • lasten kotitaustojen kulttuuriset erot otetaan halukkaasti vastaan ja hyväksytään varsinaisiksi välineiksi kasvatukseen ja opetukseen • vahva yhteenkuuluvuuden tunne lasten ja kasvattajien välillä, kasvattajat tuntevat aitoa kunnioitusta lasten kulttuuri-identiteettejä, äidinkieliä ja kulttuureja kohtaan • avoimeen, kriittiseen, mutta samalla toista kunnioittavaan vuoropuheluun kannustavaa kasvatusta ja opetusta • ymmärretään kulttuurien muuttuvuus • ei romantisoida tai eksotisoida erilaisuutta • ei ole vieraita kieliä ja kulttuureja, vaan monia kieliä ja kulttuureja
taso 3.	KUNNIOITUS	• erilaisuus on ihailtavaa, kulttuurinen monimuotoisuus arvostettavaa • kaikkien odotetaan oppivan, tukea annetaan tarvitseville • keskustelu ja yhteistoiminta ovat pedagogiikassa keskeisiä • tuetaan valtakielen sekä äidinkielten oppimista • mahdollistetaan huoltajien osallisuus, hyödynnetään sitä • tuetaan kulttuuri-identiteetin ja itsetunnon kehittymistä
taso 2.	MONINAISUUDEN HYVÄKSYNTÄ	• erot myönnetään, niiden merkitystä ei väheksytä • "salaattikulho", johon jokainen lapsi tuo jotain omasta kulttuuristaan
taso 1.	SUVAITSEVAISUUS	• siedetään, mutta ei välttämättä hyväksytä • ei riitä yhdistämään eri kulttuuritaustoista tulevia • ei riitä yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi

Kuvio 5. Kulttuurisesti vastuuntuntoisen kasvatuksen tasot

Alkuperäislähde: Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia (2017)

Muokattu: 9.7.2020: Hyvärinen

4.3 ÄIDINKIELEN/-KIELTEN MERKITYS JA TUKEMINEN

Varhaiskasvatus tukee lapsen äidinkielen vahvistumista sekä vieraskielisten lasten suomen tai ruotsin kielen oppimista. Varhaiskasvatuslain (2018) tavoitteena on antaa lapsille valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) todetaan, että lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Lapsella tulee olla mahdollisuus kasvaa sekä oman kulttuuripiirinsä että suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi.

Lapsen ensikieli/kielet ovat pohja, jolle hän rakentaa paitsi omaa identiteettiään myös uutta opittavaa kieltä. Oma äidinkieli/kielet mahdollistavat lapsen ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen sekä yhteydenpidon sukuun ja omaan kulttuuripiiriin. Lapsi kasvaa kaksi- tai monikieliseksi ympäristössä, jossa hänen äidinkieltään/kieliään arvostetaan, ja jossa hän saa harjoitella suomen kieltä. Vahva oman äidinkielen/kielten hallinta edistää myös toisen kielen oppimista sekä tukee laajasti lapsen kouluvalmiuksia ja kotoutumista.

4.3.1 HUOLTAJIEN KEINOT OMAN ÄIDINKIELEN/KIELTEN TUKEMISEEN

Vuorovaikutuksen merkityksestä kielen oppimisessa voi lukea Vuorotellen-oppaasta, joka on saatavilla suomeksi, ruotsiksi, englanniksi, venäjäksi, pohjois-, inarin- ja koltansaameksi. https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/vuorotellen_0.pdf

Väestöliiton Lapsi oppii –lyhytvideoissa korostetaan vuorovaikutuksen ja yhdessäolon tärkeyttä lapsen puheen kehitykselle. Videot on käännetty usealle eri kielelle. Kymmenen lyhyttä videota antavat käytännön vinkkejä huoltajille. Videoita voi hyödyntää huoltajien kanssa käytävien keskustelujen tukena. <https://www.hyvakysymys.fi/video/lapsi-oppii-monikielinen-perhe-vuorovaikutus-ja-kielen-oppiminen/>

Kieli opitaan yleensä joko yksilö- tai yhteisökeskeisesti. Yksilökeskeisessä kulttuurissa, kuten nykypäivän suomalaisessa kulttuurissa, on runsaasti lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Omaa puhetapaa muutetaan lapselle sopivammaksi. Lisäksi lapselle sanoitetaan ilmiöitä, asioita ja tapahtumia. Kirjojen katseleminen, nimeäminen ja lukeminen aloitetaan jo varhain. Yhteisökulttuurissa lapsi oppii kielen kuuntelemalla ja seuraamalla ympäristön puhetta. Aikuiset eivät tietoisesti muokkaa puhettaan lapselle sopivaksi vaan mieluummin toistavat lauseita. Yhteisöllisesti kieltä opittaessa tarvitaan ympärille laaja kieliyhteisö. Huoltajille on hyvä kertoa kielellisen vuorovaikutuksen merkityksestä jokapäiväisessä elämässä, koska Suomessa perheillä ei ole yleensä ympärillään laajaa oman äidinkielistä yhteisöä. Lapsi voi oppia oman äidinkieltänsä yhtä hyvin sekä yksilö- että yhteisökulttuurin parissa.

Nykytutkimuksen mukaan huoltaja voi puhua lapselle useampaa kieltä, mutta tällöin on tärkeää, että kieliä käytetään systemaattisesti. Kaksikielisen huoltajan on esimerkiksi syytä pohtia etukäteen, missä tilanteissa hän käyttää mitään kieltä.

Suomenkielisessä ympäristössä huoltaja voi ylläpitää ja kehittää lapsen omaa äidinkieltä /kieliä monin keinoin. Huoltajan ja lapsen välinen päivittäinen keskustelu omalla äidinkielellä erilaisista asioista rikastuttaa lapsen sanavarastoa. Arkisten kielenkäyttötilanteiden lisäksi lapsen tulee saada mahdollisuuksia oppia myös

käsitteellisempää kieltä omalla äidinkielellään. Kieltä opitaan luontevasti kirjoja kuunnellen ja lukien, luonnon ilmiöitä seuraten ja kotiaskareita tehden. Yhdessä tekeminen luo mahdollisuuden keskustella sijainti- ja suhdekäsitteistä, vertailusta, luokittelusta ja säännönmukaisuuksista. Esimerkiksi pyykkejä lajiteltaessa on luontevaa keskustella väreistä, vertailla (samanlainen - erilainen, suurempi - pienempi, pariton - parillinen) tai miettiä mikä kuuluu/ei kuulu joukkoon. Alla olevaan kuvioon (kuvio 6) on koottu menetelmiä lapsen äidinkielen/kielten kehittymisen tukemiseksi. Näitä on tärkeää esitellä huoltajille keskusteluissa ja tapaamisissa.

Kuvio 6. Huoltajien keinoja äidinkielen tukemiseen

Oman äidinkielen oppimisen tukemisesta voit lukea lisää esim. Opetushallituksen julkaisuista “Oma kieli oma mieli” https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/179673_oma_mieli_oma_kieli_1.pdf sekä “Oma kieli kullan kallis”

<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Oma%20kieli%20kullan%20kallis.pdf>

Oman äidinkielen merkityksestä löytyy useille kielille käännettyä materiaalia: <https://blog.edu.turku.fi/monikulttuurinenopetus/oman-aidinkielen-merkitys-esitteet/?msclid=25bb13d0d03b11ec887a3c1abad371d3>

Äidinkielen/kielten opettamisen lisäksi huoltajilla on tärkeä tehtävä osoittaa lapsille suomen kielen oppimisen suuri merkitys. Jos 5-6-vuotiaan lapsen äidinkielen/-kielten taidot ovat hyvät, huoltajia voi kannustaa suomen kielen käyttömahdollisuuksien lisäämiseen esim. lastenohjelmia suomeksi,

suomenkielisiä lastenlauluja. Jos taas lapsen äidinkielen/kielten kanssa on haastetta, on kotona parempi keskittyä äidinkieleen/kieliin. Vanhempien kannustava asenne suomen kielen oppimiseen on tuolloinkin tärkeää.

4.3.2 VARHAISKASVATUKSEN MENETELMÄT LASTEN ÄIDINKIELTEN VAHVISTAMISEKSI

Varhaiskasvatuksen ja esiopetushenkilöstön tulee olla selvillä lapsen kotona käytetyistä kielistä ja keskustella niistä huoltajien kanssa. KieliPedan osio 2 täytetään yhdessä kaikkien monikielisten lasten huoltajien kanssa, jolloin lapsen koko kielimaailma hahmottuu. Huoltajien näkemyksiä ja toiveita kielen asemasta ja oppimisesta voi tässä yhteydessä kysellä sekä jakaa tietoa kielenoppimisesta: mitään kieltä ei tarvitse jättää pois oppiakseen uusia kieliä, kieltä täytyy kuulla sitä oppiakseen, myös äidinkieltä täytyy tietoisesti vahvistaa ja rikastaa, kielet voivat kehittyä rinnakkain ja ne ovat suuri lahja ja rikkaus.

Lapsen taitotaso kielen käyttäjänä vaikuttaa uuden kielen omaksumiseen ja käyttöön. Siksi on tärkeää, että henkilöstö on tietoinen lapsen äidinkielen/kielten kehittymisestä ja osaamisesta. Ensikielten merkityksestä toisen kielen oppimiselle on hyvä puhua huoltajien kanssa. Samoin on hyvä puhua varhaisen tuen merkityksestä. Käytäntömme antaa tukea mahdollisimman aikaisessa vaiheessa voi olla vieras. Se voi tuntua turhalta, liian aikaiselta puuttumiselta ja leimaavalta. Tuen merkityksen ja hyödyn avaaminen huoltajille auttaa heitä luottamaan käytäntöömme. Kasvattajien on tarpeellista tietää, jos lapsella on ollut esim. kielen kehitykseen liittyvää haastetta ensikielessään/-kielissään. Tällöin tuen tarve toisen kielen oppimisessa tiedetään huomioida jo heti alussa. Jos tuota tietoa ei ole, tarvittava tuki viivästyy merkittävästi.

Tarkentavia kysymyksiä kielenkehityksen ja äidinkielen/-kielten osaamisen selvittämiseksi

KYSYMYKSIÄ LAPSEN KIELENKEHITYKSEN SELVITTÄMISEKSI

- Kuka ja ketkä puhuvat lapsen kanssa äidinkieltä?
- Puhuuko lapsi yhtä hyvin kuin sisaruksensa?
- Mitä kieltä sisarukset puhuvat keskenään?
- Puhuuko lapsi vähän vai paljon vanhempien ja muiden kanssa?
- Kyseleekö lapsi asioista?
- Osaako lapsi kertoa puhumalla mitä haluaa?
- Tuottaako lapsi usean sanan lauseita? Puhuuko lapsi kieltänne oikein? Tulevatko sanat oikeassa järjestyksessä?
- Onko lapsen vaikea lausua oman kielen äänteitä (kirjaimet)?
- Onko vanhemmilla vaikeutta ymmärtää lasta? Onko vierailla aikuisilla vaikea ymmärtää lasta?
- Änkyttääkö lapsi?
- Millä tavalla lapsi leikkii kotona/muiden lasten kanssa? Millaisista leikeistä lapsi on kiinnostunut?
- Tapaako lapsi muita samaa kieltä puhuvia lapsia?
- Millainen on lapsen äidinkielen taso verrattuna muihin saman ikäisiin ja samaa kieltä puhuviin lapsiin?
- Miten vanhemmat tukevat lapsen äidinkielen kehitystä?
- Haluavatko vanhemmat, että lapsesta tulee kaksi-/monikielinen?

www.otakoppi-ohjelma.fi/neuvola

Kuvio 7. Tarkentavat kysymykset kielenkehityksen ja äidinkielen/-kielten osaamisen selvittämiseksi.

Huoltajien kanssa on hyvä sopia ns. ”jaetusta vastuusta”:

- Varhaiskasvatuksessa opetetaan suomen kieltä ja tuetaan lasten ensikieliä esim. tekemällä niitä näkyväksi oppimisympäristössä ja hyödyntämällä lasten kielellisiä varantoja oppimistilanteissa.
- Kodeissa puolestaan vaalitaan ensikieliä käyttämällä niitä johdonmukaisesti. Myös toisen kielen oppimisen edistyminen vaatii johdonmukaisuutta kotona puhuttavien kielten käytössä. Kielitaito pysyy yllä käyttämällä ja kehittyä tietoisella ja kieltä rikastavalla tarjonnalla.
- Äidinkielen/-kielten ylläpitäminen ja kehittäminen kotona on vaativa tehtävä ja siinä varhaiskasvattajien tuki perheelle on tärkeää.
- Huoltajien kanssa voidaan sopia, että varhaiskasvatuksessa opittua sanastoa käydään kotona äidinkielellä/kielillä läpi lapsen kanssa. Tällöin lapsen kokonaissanavaranto laajentuu, suomeksi opitut sanan merkitykset tarkentuvat ja lapsen monikielisyys vahvistuu.

Keskeisiä käsitteitä

Äidinkieli, äidinkielet	Voidaan määritellä erilaisten kriteerien perusteella. • järjestys (kieli on opittu ensimmäisenä) • taito (kieltä osataan parhaiten) • määrä (kieltä käytetään eniten) • identiteetti (kielestä pidetään eniten tai siihen identifioidutaan) • äidinkieliä voi olla useampi
Kotikieli, kotikielet	Kieli, jota puhutaan perheen kesken. Voi olla useampia.
Toisen kielen oppiminen	Kieli, jota omaksutaan ko. kieliyhteisön parissa asuen ja eläen. Tämä kieli voi olla henkilön kolmas - tai miten mones tahansa - osaama kieli.
Vieraan kielen oppiminen	Kieltä opiskellaan kieliyhteisön ulkopuolella
Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus	Kielet, kulttuurit ja katsomukset osana varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.
Monikieliset lapset	Lapset, joiden kotona puhutaan kahta tai useampaa kieltä tai lapset, joiden kotona ei puhuta vakaan opetuskieltä. Ei käytetä toiseuttavaa termiä ”S2-lapset”.
Maahanmuuttajataustainen	Henkilö, jonka vanhemmat tai isovanhemmat tai joku heistä on ensimmäisen sukupolven maahanmuuttaja.
Eri kielitaustainen, vieraskielinen	Henkilö, joka puhuu äidinkielenään/kielinään jotain muuta kuin kotimaisia kieliä (suomi, ruotsi, saame). Ei käytetä sanaa ummikko (viittaa osaamattomuuteen, negatiivinen varaus)

Alkuperäislähde: Sanasto - Suomen Pakolaisapu

Muokattu: 11.5.2020: Hyvärinen

4.4 KIELI-, KULTTUURI- JA KATSOMUSTIETOINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ

Varhaiskasvatuslain (2018) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan oppimisympäristöjen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee huomioida lapsiryhmän kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus. Henkilöstöllä on vastuu sekä psyykkisen että sosiaalisen oppimisympäristön luomisesta. Fyysisiä oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa sekä huolehditaan siitä, että jokainen lapsi pääsee osallistumaan ympäristöjen rakentamiseen.

Psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö muodostuvat lasten keskinäisistä sekä lasten ja henkilöstön välisistä vuorovaikutussuhteista. Osallisuus muodostuu kokemuksesta ryhmään kuulumisesta ja mahdollisuudesta tuoda esille omia ajatuksiaan ja toiveitaan. Tutustuminen eri kulttuureihin, kieliin, katsomuksiin ja uskontoihin avartaa maailmankatsomusta ja luo hyväksyvän ilmapiirin. Varhaiskasvatuksessa lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Kiinnostus ja arvostus perheen äidinkieltä, kulttuuria ja uskontoa tai muuta katsomusta kohtaan vahvistaa lapsen itsetuntoa sekä tukee kulttuurista identiteettiä.

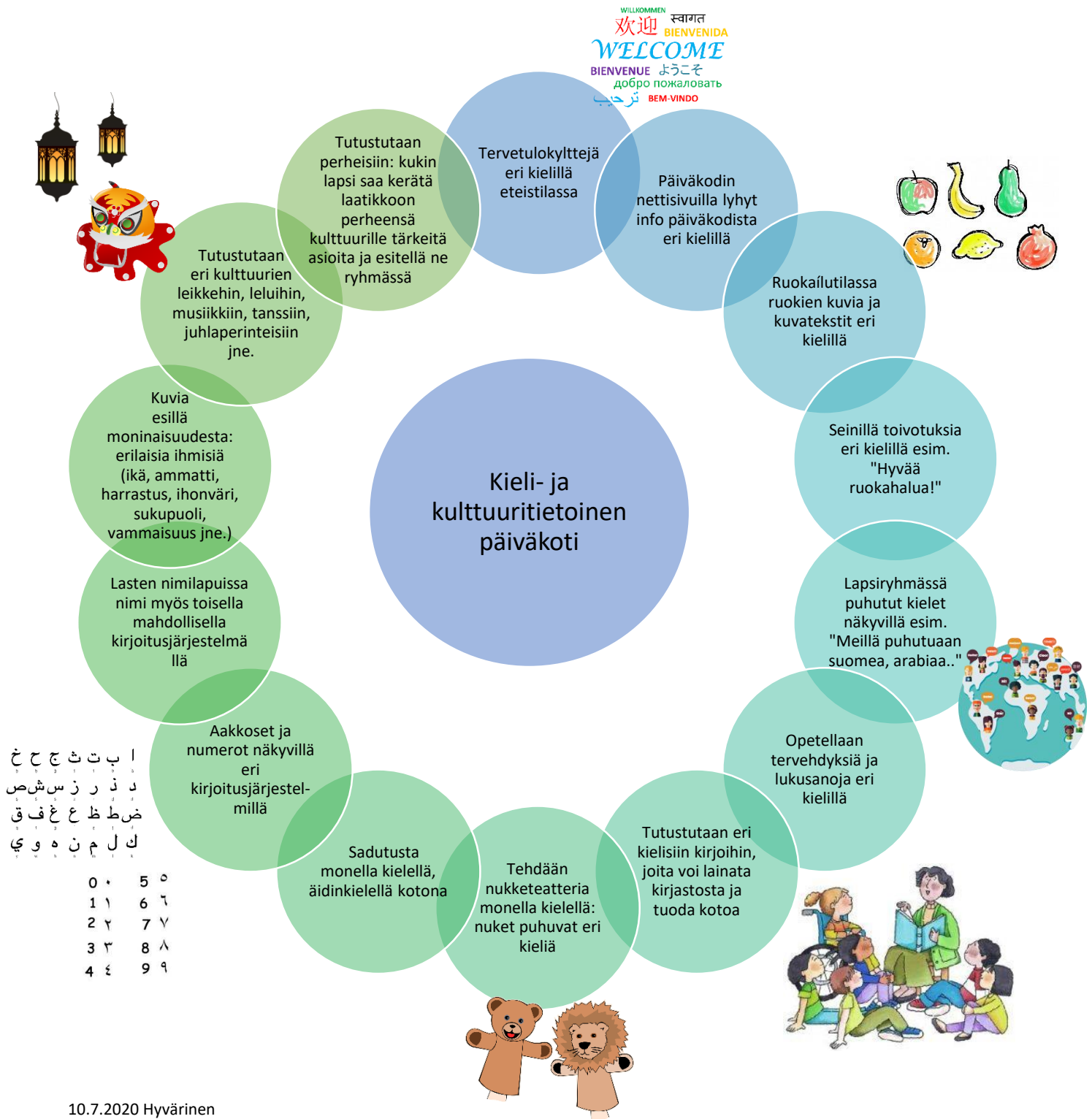
Fyysiseen oppimisympäristöön kuuluvat turvalliset ja terveelliset toimintatilat, oppimisvälineet ja lähiympäristö. Kuvien käyttö oppimisympäristössä auttaa lasta toimimaan ja osallistumaan sekä tukee suomen kielen ymmärtämistä ja oppimista. Struktuurit ja päivittäiset toistot luovat lapselle turvallisuutta ja tehostavat suomen kielen taidon kehittymistä. Kuvat tuovat lapselle käsitystä päivän kulusta ja toiminnasta sekä auttavat ohjeiden ymmärtämisessä ja valintojen tekemisessä. Lisäksi kuvat auttavat lasta kertomaan ajatuksistaan ja toiveistaan sekä kuvaamaan päivän tapahtumia. Erilaiset esineet, valokuvat, piirroskuvat, tunnekuvat, kuvakartat, symbolit ja nopean piirtämisen tekniikka sekä tabletin hyödyntäminen jäsentävät päivittäistä toimintaa ja mahdollistavat lapsen osallisuuden.

Eri kielet näkyvät sekä psyykkisessä että fyysisessä oppimisympäristössä. Kohteliaisuusfraasit, tervehdykset, viikonpäivät ja kuukaudet eri kielillä ovat luontevasti yhdistettävissä muun muassa päivästruktuuriin. Oppimisympäristössä tuodaan esille lasten kieli- ja kulttuuritaustat muun muassa lippujen, karttojen, erikielisten tekstien, kirjojen, musiikin ja leikkivälineistön kautta. Varhaiskasvatuksessa hankitaan leikkivälineistöön erinäköisiä nukkeja, legohahmoja ja roolivaatteita. Lisää ideoita mm.

<https://www.oph.fi/fi/opettajille/monikielisyys-nakyvaksi-kielitietoutta-kaikille> ja

<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/yhdessa-ja-iloisesti-kielten-maailmaan.pdf>.

Kieli- ja kulttuuritietoinen päiväkotito

10.7.2020 Hyvärinen
 Liite 4.

Lapsen on tärkeä tuntea omat kulttuuriset juurensa jo ensimmäisistä ikävuosistaan lähtien. Lapsella tulee olla mahdollisuus samaistua sekä omaan että suomalaiseen kulttuuriin ja arvostaa näitä molempia. Kansalliseen kulttuuriin ja juhlaperinteeseen tutustumisen lisäksi varhaiskasvatuksessa keskustellaan eri kulttuurien ja uskontojen tärkeistä juhlista, pukeutumisesta, ruuasta, kielistä ja musiikista. Nämä kulttuurien näkyvät elementit ovat tarpeeksi selkeitä ja konkreettisia pienille lapsille. Mahdollisuus oman kulttuurin näkymiseen varhaiskasvatuksessa lisää vähemmistöön kuuluvan lapsen tietoutta omista juuristaan ja vahvistaa lasta näkemään oman yhteisönsä myönteisessä valossa. Samalla lisätään valtakulttuuriin kuuluvien lasten tietoisuutta omasta kulttuurista ja mahdollistetaan lapsia käsittelemään omaa kulttuuriaan yhtenä muiden joukossa.

Kielitietoista oppimisympäristöä arvioidaan ja muokataan huomioiden kyseisen lapsiryhmän lasten mielenkiinnonkohteet, oppimisen tarpeet ja lasten kielelliset sekä kulttuuriset taustat. KieliPedan osio 1 auttaa henkilöstöä arvioimaan oman ryhmän kielitietoista oppimisympäristöä ja kiinnittämään huomioita siihen, mitä vielä pitää kehittää.

(Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen käsikirja / Vantaa, 2021.)

4.5 KATSOMUKSET OSANA KIELI-, KULTTUURI- JA KATSOMUSTIETOISTA VARHAISKASVATUSTA

Tämä kappale on lainattu Vantaan kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjasta (2021)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen katsomuskasvatusta. Katsomuskasvatus on yläkäsite, joka pitää sisällään niin uskonnolliset kuin uskonnottomat katsomukset. Varhaiskasvatuslain (2018) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin perheen kielellistä, kulttuurista, katsomuksellista ja uskonnollista ja taustaa. Lapsen on tärkeä tuntea, että hänen omaa katsomuksellista taustaansa arvostetaan ja kunnioitetaan. Lapsi saa tukea katsomuksellisen identiteettinsä kehittymiseen, johon liittyy erilaisten elämänskysymysten pohtiminen ja ihmettely. Lapselle annetaan mahdollisuus käsitellä tämän aihepiirin kysymyksiä ja saada tukea monikulttuurisessa ja monikatsomuksellisessa Suomessa elämiseen. Opetushallituksen ohje Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa linjaa (Luku 6. Lähteet ja hyödyllistä materiaalia), että joitakin uskonnon harjoittamiseen liittyviä elementtejä voidaan sisällyttää osaksi juhlaperinnettä.

Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Varhaiskasvatuksessa edistetään yksilöiden välistä kunnioitusta ja ymmärrystä, jotka ovat edellytyksiä toimivalle vuorovaikutukselle. Kulttuuriseen osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky arvioida omia arvojaan ja asenteitaan. Väitöskirjatutkija Silja Lamminmäki-Vartia puhuu aiheesta videolla Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoinen varhaiskasvatus ja esiopetus (<https://www.youtube.com/watch?v=9ZqNk-4Df2Y>).

Kulttuuri ja uskonto kytkeytyvät toisiinsa monin eri tavoin, jolloin kulttuurista puhuttaessa ei uskontoa voi sivuuttaa. Taustasta riippuen kulttuurin ja uskonnon välinen suhde voi vaihdella paljonkin. Joillekin kulttuureille ajatus moninaisuudesta voi olla vierasta. Siksi huoltajille on hyvä avata sitä, mitä kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus lapsiryhmän toiminnassa käytännössä tarkoittaa.

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan lasten katsomuksiin ja kulttuureihin niin arjessa kuin juhlassa. Juhlat antavat hyvän mahdollisuuden tutustua suomalaisiin ja muiden maiden kulttuuriin ja katsomuksellisiin tapoihin. Näin autetaan lasta ymmärtämään ja kunnioittamaan erilaisia perinteitä ja samalla lapsen oma identiteetti vahvistuu ja hänen toiminnallinen kulttuurinen ja katsomuksellinen osaaminen kehittyy. Lapselle opetetaan katsomuksiin ja uskontoihin liittyviä käsitteitä ja sanastoa.

Lapsiryhmälle voidaan laatia yhteinen juhlakalenteri *Kulttuurin vuosikello* –sivustolla (<https://kulttuurinvuosikello.fi/>). Espoon kaupunki julkaisee vuosittain *Kulttuurien juhlakalenterin*, joka esittelee ja antaa tietoa suurimpien uskontokuntien juhlista. Lisäksi käytettävissä on *Uskontokalenteri* -sivusto, josta löytyvät kristilliset, juutalaiset ja islamilaiset juhlat (<https://uskot.fi/kalenteri/>).

Yhteistyötä huoltajien kanssa tehdään kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Huoltajien kanssa keskustellaan uskontoon ja katsomukseen liittyvistä kysymyksistä varhaiskasvatus- ja oppimissuunnitelmakeskusteluissa ja yhdessä sovitut asiat kirjataan lapsen yksilöllisiin suunnitelmiin. Huoltajille kerrotaan kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden näkymisestä ja toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Mikäli lapsi ei osallistu varhaiskasvatuksen katsomuksellisiin tai uskonnollisiin tilaisuuksiin tai retkiin, henkilöstö suunnittelee lapselle pedagogisesti suunniteltua korvaavaa toimintaa.

KYSYMYKSIÄ KATSOMUSTIETOISEN KESKUSTELUN TUEKSI	
	Miten perheenne kieli, kulttuuri ja katsomus/uskonto/uskonnottomuus näkyy elämässänne? Miten se vaikuttaa lapsen elämään?
	Mitä kulttuurisia, uskonnollisia tai katsomuksellisia juhlia perheessänne vietetään? Miten vietätte juhlaa perheessänne? *
	Onko suomalainen kalenteri erilaisine juhlineen teille tuttu? Varhaiskasvatuksessa vietetään suomalaisessa kalenterissa olevia vuodenkiertoon liittyviä kulttuurisia ja kristinuskoon/luterilaiseen kirkkovuoteen liittyviä juhlia, esimerkiksi pyhäinpäivä, joulukuukausi, pääsiäinen.
	Miten juhlitte erilaisia kalenterivuoden juhlia?
	Onko lapsenne kohdannut muita uskontoja, katsomuksia tai kulttuureja aikaisemmin (naapurit, suku, tuttavaperheet, lomamatkat)?
	Millaisia uskontoon liittyviä keskusteluja kodissanne on käyty?
	Miten lapsenne kanssa on puhuttu elämän peruskysymyksistä: oikea/väärä, hyvä/paha, syntymä, kuolema, pelot, turvallisuus, jumala?

* Esimerkkejä **kulttuurisista** juhlista:

Viro: Kadrin -päivä, Mardin -päivä
Venäjä: Uusi vuosi (Pakkasukko ja lumityttö)
Kiina: kiinalainen uusi vuosi
Benelux -maat: Sinterklaas/Sint Nicolaas

* Esimerkkejä **uskonnollisista** juhlista:

Islam: id al Fitra/Bayram (Ramadanin päättymisjuhla), id al Adha/Bayram (uhrijuhla)
Hindulaisuus: Diwali, Holi
Buddhalaisuus: Vesaki, Ullambana
Juutalaisuus: Hanuka, Purim -juhla
Kristinuskoon/ortodoksisuus: pääsiäinen ja joulukuukausi
Kristinuskoon/katolisuus: loppiainen, laskiainen ja pääsiäinen

Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on kulttuurista ja katsomuksellista tietoa ja osaamista. Henkilöstö toimii mallina sille, miten uskontoihin, katsomuksiin ja kulttuureihin suhtaudutaan ja miten niistä puhutaan. Toimintayksiköissä keskustellaan avoimesti katsomuskasvatukseen liittyvistä kysymyksistä. Työyhteisön yhteiset keskustelut ja pohdinnat selkeyttävät toimintaperiaatteita, auttavat toiminnan suunnittelussa ja rakentavat yhteistä toimintakulttuuria. Varhaiskasvatusyksikön johtajalla on tärkeä rooli oman yksikkönsä arvo- ja asenneilmapiirin kehittämisessä. *Kasvua katsomuksesta* -sivustolla (<https://evl.fi/kasvuakatsomuksesta>) pohditaan johtajan roolia yksikön katsomuskasvatuksen toteuttamisessa ja toteutumisessa. Sivustolta löytyy keskustelujen pohjaksi mm. seuraavat videot: kuulenko lapsen katsomukselliset ajatukset ja kysymykset, mikä rohkaisisi sinua dialogiin moninaisuudesta ja katsomuksista ja kuinka yhteisön arvot vaikuttavat kohtaamisen tapaan.

KYSYMYKSIÄ POHDITTAVAKSI:

- Miten huomioitte ryhmänne eri uskontojen ja kulttuurien juhlat ja perinteet toiminnassanne?
- Miten huomioitte lasten tekemät aloitteet silloin, kun he ihmettelevät elämänskysymyksiä?
- Miten tuette lasten katsomuksellista identiteettiä?

5 SUOMI TOISENA KIELENÄ (S2) -OPETUS

Varhaiskasvatustalain (2018) tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista sekä koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea toisena kielenä. Oikeus oppia suomea toisena kielenä pohjautuu tarpeeseen saada tukea suomen kielen taidon kehittymiseen. Varhaiskasvatustyksikön johtaja on vastuussa toimintayksikkönsä S2 -opetuksen toteutumisesta ja ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja vastaa opetuksen toteuttamisesta.

Suomi toisena kielenä -opetuksessa on oltava tietoinen myös toisen kielen oppijoiden kielellisistä taustoista, kaksi- ja monikielisyydestä, toisen kielen oppimisen tyypillisistä vaiheista sekä kielen eri osa-alueista ja taitotasosta. Niitä on avattu tässä luvussa kohdissa 5.1-5.4

5.1 KAKSI- JA MONIKIELISYYS

Lapsen kasvu kaksi- tai monikieliseksi voi tapahtua eri tavoin ja eri syistä. Perhe voi olla yksikielinen ja muuton myötä elää uudessa kieliympäristössä. Tai perheessä voi olla lähtökohtaisesti jo esim. kummallakin huoltajalla eri kielet, jota he puhuvat lapselleen ja kotikielenä heidän yhteinen kielensä, joka on näin myös osa lapsen kieliympäristöä. Kaksi- ja monikieliseksi kasvaminen tulee ymmärtää eri asioiksi. Vaikka niissä on samoja piirteitä, on monikieliseksi kasvaminen kompleksisempaa ja herkempää muutoksille. Huoltajien tietojen valintojen merkitys korostuu, jolloin myös yhteistyön ja mahdollisen tuen tarve lisääntyy.

Toisen kielen oppimiseen ja oman äidinkielen /-kielten säilymiseen ja kehittymiseen vaikuttavat monet tekijät. Kysymyksessä voi olla esim. maan sisäinen kaksikielisyys (suomi -ruotsi tai saame, romani, viittomakieli), jolloin kielellä on virallinen status. Maahanmuuttotilanteessa taas on suuri merkitys sillä, mikä muuton on aiheuttanut (esim. pakolaisuus, työperäiset syyt, adoptio) ja millainen asema lähtömaan kielellä on (esim. kirjallisuuden, tv-ohjelmien, median ym. tarjonta vähemmistökielellä). Toisaalta on huomioitava myös eri kulttuurien väliset erot kielenkäyttötilanteissa. Kulttuureissa on eroja siinä, miten aikuiset ja lapset kommunikoivat keskenään. Oppivatko lapset kieltä osallistumalla vai tarkkailemalla aikuisten keskusteluita? Minkä ikäisinä lapsille ylipäätään jutellaan ja heidän kanssaan keskustellaan asioista? Tai kuinka paljon kieltä opetetaan suoraan? (Kts. myös luku 3)

Joka tapauksessa kielten oppimiselle on keskeistä, missä iässä se tapahtuu. Aivojen muokkautuvuus on huipussaan alle kouluikäisillä lapsilla ja mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä luonnollisempaa oppiminen on. Kielen oppimiseen vaikuttaa myös opittavalle kielelle altistumisen määrä. Lapsella on varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa runsaasti mahdollisuuksia riittävään altistukseen, mikäli oppimisympäristössä ymmärretään kielitietoisuuden merkitys ja huolehditaan vuorovaikutuksen toteutumisesta.

Kaksi- tai monikielisillä vahvimaksi yleensä kehittyy se kieli, jota hän kuulee ja puhuu eniten. Toisaalta tämä vallitsevuus ei välttämättä ole pysyvää, vaan voi muuttua elämäntilanteen mukaan. Jos jo paremmin suomea puhuva lapsi esim. matkustaa kieliympäristöön, jossa kuulee ja käyttää vain heikompaä ensikieltään, tämä vahvistuu ja voi tulla vallitsevaksi. Nämä muutokset saattavat myös vaikuttaa siihen, mikä kieli koetaan äidinkieleksi.

Varhaiskasvatuksessa luodaan merkittävä pohja toiminnalliselle kaksi- ja monikielisuudelle. Toiminnallisen kaksikielisuuden saavuttanut henkilö pystyy käyttämään kahta kieltä vuorotellen päivittäisissä vuorovaikutuksissa ja kykenee tarvittaessa vaihtamaan kielestä toiseen. Henkilö pystyy puhumaan, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä, mutta hän ei välttämättä ole saavuttanut saman tasoista osaamista molemmilla kielillä. Toisen kielen oppimiseen vaikuttavat monet tekijät mm. motivaatio, persoona, äidinkieli/kielet, ikä oppimistyyli, muisti sekä kielellinen lahjakkuus.

KAKSIKIELISYYDEN KEHITTYMINEN
<u>Samanaikainen eli simultaani kaksikielisyys</u> - kaksi kieltä opitaan rinnakkain joko syntymästä alkaen tai viimeistään 2-3 vuoden ikään mennessä (2 ensikieltä) - esim. jos vanhemmilla on eri äidinkielet ja kumpikin puhuu lapselle omaa kieltään
<u>Peräkkäinen eli sukseksiivinen kaksikielisyys</u> - äidinkieli on jo opittu toisen kielen tullessa, toisen kielen oppiminen tapahtuu lapsen luonnollisissa ympäristöissä 2-3 -vuoden iästä eteenpäin - esim. jos perheessä puhutaan vähemmistökieltä ja lapsi oppii valtakielen toisena kielenään esim. päiväkodissa.

5.2 TOISEN KIELEN OPPIMISEN VAIHEET

TOISEN KIELEN OPPIMISEN VAIHEET	
1. SANATON VAIHE 	- lapsi ei ymmärrä eikä puhu - lapsi ymmärtää jonkin verran, mutta ei vielä puhu - lapsi jatkaa puhetta omalla kielellään, vaikka on havainnut eri kielet - lapsi kommunikoi elein ja ilmein, pyrkii vuorovaikutukseen, saattaa toistaa sanoja - keskeistä on uuden kielen havainnointi, hiljainen harjoittelu ja ymmärryksen kartuttaminen - kestää yleensä n. vuoden, yksilöllisiä eroja
2. ULKOAOPPIMISEN VAIHE 	- lapsi ymmärtää lyhyitä konkreettisia arkeen liittyviä lauseita - lapsi nimeää ja jäljittelee, käyttää yhden sanan ilmaisuja ja ulkoa opittuja hyödyllisiä fraaseja - puhe on kaavamaisista
3. VÄLIVAIHE 	- lapsi "päästää irti" kaavamaisuudesta ja alkaa muotoilla uusia ilmauksia, omia lauseita - lapsella on intuitio uuden kielen säännöistä ja kieleen tulee edustuksia uuden kielen rakenteista - lapsi tekee ns. siirtovirheitä, kokeillessaan ensikielensä rakenteita uudessa kielessä - lapsi voi tietoisesti käyttää eri kieliä samassa keskustelussa - kielen kehittyminen tuntuu hidastuvan tai pysähtyvän, koska puheeseen tulee virheitä ja lapsi hakee sanoja ilmaisuihinsa - VIRHE ON VIHJE OPPIMISESTA! - KIERTOILMAISUN LÖYTÄMINEN ON KIELITAITOA

Suomen kielen sujuvuus ja tarkkuus kehittyvät pikkuhiljaa. Välivaiheelle tyypilliset virheet jäävät pois aikaa myöten, kun lapsi huomaa, etteivät ne toimi uudessa kielessä. Tässä vaiheessa lapsi hyötyy oikeakielisestä mallintamisesta. Lapsi omaksuu vähitellen kieliopilliset rakenteet ja hänen sanavarastonsa monipuolistuu.

Toisen kielen oppimisessa pintasujuvuus saavutetaan n. 2-3 vuodessa. Tässä vaiheessa lapsi tarvitsee sitä sanastoa ja käsitteistöä, joilla on merkitystä hänen arjessaan. Kasvattajan tulee olla tietoinen kielestä, jota tarjoaa opittavaksi. Sanaston valinta perustuu lapsiryhmän ja yksittäisen oppijan tarpeisiin ja mielenkiinnon kohteisiin. Tässä vaiheessa lapsi oppii ymmärtämään ja ilmaisemaan itseään kielellisesti arkeen liittyvissä konkreettisissa tilanteissa. Keskusteluihin osallistuakseen tai esim. ymmärtääkseen luetun sisällön lapsi tarvitsee vielä paljon havainnollistamista tuekseen.

Vaativamman akateemisen kielitaidon (ajattelun kielen) saavuttaminen vie 5-8-10 vuotta. Omaksumisen nopeuteen vaikuttavat oppijan yksilölliset ominaisuudet, mutta myös ne annetut oppimisen mahdollisuudet

sekä kodin, varhaiskasvatuksen, koulun yms. tarjoama tuki. Tämä taitotaso mahdollistaa koulussa pärjäämisen sekä opiskelun ja sen myötä tukee työelämään sijoittumista.

5.3 KIELEN KEHITYKSEN ERI OSA-ALUEIDEN TUKEMINEN

Suomi toisena kielenä -opetuksen tehtävänä varhaiskasvatuksessa on kehittää lapsen suomen kielen taitoa kielen eri osa-alueilla, joita ovat vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavaranto sekä kielitietoisuus. Tavoitteena on, että lapsi ymmärtää ja tulee ymmärretyksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä omaksuu mahdollisimman ikätasoisien suomen kielen taidon. Suomen kielen ja oman äidinkielen/-kielten oppiminen luovat pohjan kaksikielisen ja monikielisuuden kehittymiselle. Lapsi oppii suomen kieltä ollessaan yhdessä suomea puhuvien lasten ja henkilöstön kanssa ohjatussa toiminnassa ja leikki-tilanteissa. Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Kaikkia varhaiskasvatuksen tilanteita tarkastellaan siitä näkökulmasta, mitä lapsi voi oppia niissä kielellisesti ja vuorovaikutuksellisesti. Pedagoginen vastuu kaikissa tilanteissa on henkilöstöllä.

Vuorovaikutus- taidot	Kielen ymmärtämi- sen taidot	Puheen tuottamisen taidot	Kielen käyttötaidot	Kielellinen muisti ja sanavaranto	Kieli- tietoisuus
Kehittyvät kielelliset identiteetit					

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa.

Kehittyvillä kielellisillä identiteeteillä tarkoitetaan lapsen käsitystä itsestään keskeisillä kielen kehityksen osa-alueilla kuten, millaisena kielen käyttäjänä lapsi kokee itsensä esimerkiksi tuottaessaan puhetta. Kaikki kielen kehityksen keskeiset osa-alueet kehittyvät vuorovaikutuksessa. Kielelliset identiteetit kehittyvät, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla. Kielelliset identiteetit kehittyvät kaikilla lapsen osaamilla kielillä ja ne kehittyvät eri tahtiin. Varhaiskasvatuksessa rakennetaan pohjaa lapsen suomen kielen oppimiselle.

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvylä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymistä tukee henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös ei-kielellisiin aloitteisiin. Henkilöstön tulee miettiä, miten lapsen kaikki vuorovaikutusaloitteet tulevat huomioiduksi. Kun lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa he oppivat samalla vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä.

Lasten kielen ymmärtämisen taitoja tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Henkilöstö käyttää ainakin kielen oppimisen alkuvaiheissa kuvia, nopeaa piirtämistä, selkeää puhetta, lyhyitä lauseita ja antaa yhden ohjeen kerrallaan. Eleiden, ilmeiden, äänenpainon muutosten, kuvitettujen ohjeiden ja muiden

havainnollistavien esineiden käyttö on tärkeää. Henkilöstö käyttää kaikissa kasvatus-, opetus- ja hoitotilanteissa hyvää suomen kieltä, tarkkoja ilmauksia sekä kuvaa ja selittää lapselle sanoja ja käsitteitä. Henkilöstö seuraa lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä ja hyödyntää havaintojaan opetuksessa. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Samalla heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Puhetaidon harjoittelu tukee lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot kehittyvät.

Tilannetietoisien kielen käytön vahvistaminen tukee **kielen käyttötaitojen** kehittymistä. Perheen ja ystävien kanssa käytettävä kieli on vapaamuotoista, kun taas opetuksessa kieli voidaan jakaa arkikieleen, yleiseen oppimisen kieleen ja tiedonalan kieleen. Henkilöstön käyttämä kieli muuttuu opetustilanteiden mukaisesti, jolloin sanasto kytkeytyy toimintaan. Esimerkiksi metsässä harjoitellaan luonnontieteen sanastoa tai lääkärireikissä kehonosia. Lapsen tulee saada kokemuksia sosiaalisten tilanteiden edellyttämästä kielestä; esimerkiksi siitä, miten aikuinen puhuu aikuiselle, aikuinen lapsiryhmälle, aikuinen lapselle tai lapsi lapselle. Samalla lapsi oppii tilanteen mukaisen äänenkäytön, äänenpainon ja äänensävyt. Eläytyminen ja huumorin käyttö vahvistavat lasten kielenkäyttötaitoja. Lasten kanssa harjoitellaan kuuntelemista/viestin vastaanottamista, kertomista, kysymistä, selittämistä ja puheen vuorottelua. Vuorovaikutuksessa on tärkeää, että kuulija pyrkii ymmärtää puhujaa ja toisaalta yrittää välittää oman viestin niin, että puhekumppani sen ymmärtää. Myös tutustuminen erilaisiin teksteihin auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä tukevat lorut, laululeikit, kielellä leikkittely, nimeäminen ja kuvaavien sanojen käyttö. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä eri asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden** kehittymistä. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti. Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita tekstejä ja tarinoita sekä tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsia kannustetaan keksimään itse tarinoita, kertomuksia ja loruja. Lasten tuotoksia dokumentoidaan. Varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

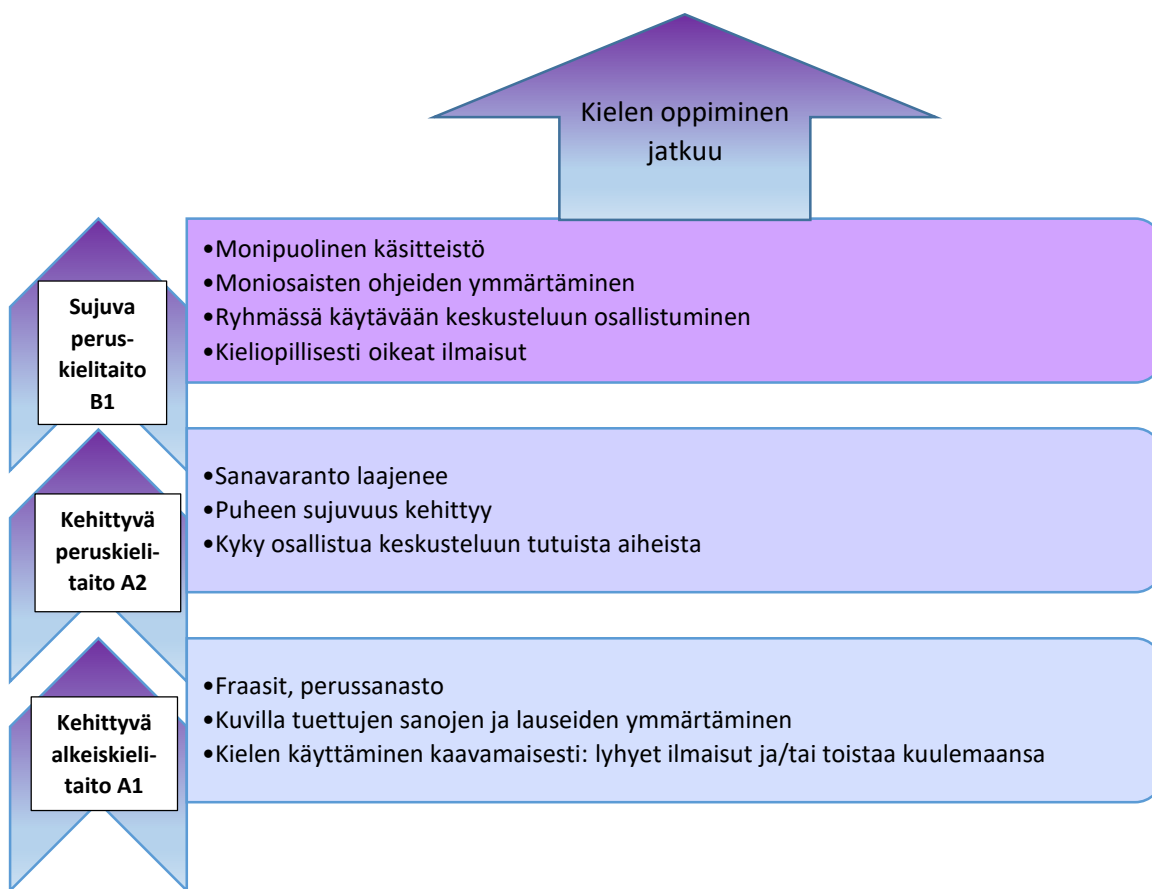
5.4 SUOMEN KIELEN TAITOTASOJEN HAVAINNOINTI

Henkilöstön on suunnitellessaan ja toteuttaessaan pedagogista toimintaa tärkeää olla tietoisia, millä kielellisillä tasoilla ryhmän lapset ovat. Tässä työvälineenä Kauniaisissa käytetään KieliPeda, jonka osion 3 avulla voi havaintojen kautta löytää sopivan suomen kielen tason jokaiselle monikieliselle lapselle. KieliPeda osio 3 pohjautuu eurooppalaiseen viitekehykseen kielen oppisesta. Kun lapsen kielentaso on yhdessä pohdittu, voidaan opetusta suunnitella lähikehityksen vyöhykkeelle sekä suunnitella, millä tavalla oppimista voidaan tukea. KieliPeda avulla voidaan kielenkehitystä myös dokumentoida ja seurata. Tarkempaa tietoa taitotasoista löytyy KieliPeda osiosta 3.

Yleensä lapsi oppii ymmärtämään ja tuottamaan toista kieltä vuodessa tai kahdessa riittävästi selviytyäkseen päivittäisissä toistuvissa sosiaalisissa tilanteissa. Kehittyvän kielitaidon asteikon (kuvio 8) avulla pyritään kuvaamaan, miten kielitaito yleensä kehittyy. Asteikon kuvausten avulla on mahdollista saada tietoa lapsen kielitaidosta, jolloin opetuksen ja toiminnan suunnittelu sekä pedagogisten ratkaisujen valinta on helpompaa. Kielitaito kehittyy edelleen sujuvan peruskielitaidon tason saavuttamisen jälkeen kohti itsenäistä kielitaitoa. Taitavan kielitaidon taso saavutetaan yleensä peruskoulun jälkeisessä koulutuksessa.

Kuvio 8. Kielitaidon kehittyminen tasolta toiselle

pohjautuu Kehittyvän kielitaidon asteikkoon

Alkuperäislähde: Kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirja 2020, Vantaa

Muokattu: 25.6.2020 Hyvärinen

5.5 TOISEN KIELEN OPPIMINEN OMAKSUMALLA JA OPETTAMALLA

Toisella kielellä tarkoitetaan kieltä, jota opitaan ja omaksutaan asuen ja eläen uuden kieliyhteisön parissa. Toisen kielen oppimisprosessi on hyvin samankaltainen kuin lapsen äidinkielen/ -kielten kehitys. Omaksuminen vaatii vuorovaikutusta opeteltavalla kielellä, jolloin lapsi omaksuu ympäristössä käytettävää sanastoa sekä kielen rakenteita tiedostamattomasti. Lisäksi lapsi tarvitsee suomi toisena kielenä (S2) -opetusta, joka nivoutuu kaikkiin varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja valmistavan opetuksen sisältöihin,

toimintaan ja käsiteltäviin teemoihin. Toisen kielen opetuksen tavoitteena on varmistaa, että lapsi oppii sellaista sanastoa ja kielen rakenteita, että hän pystyy toimimaan muiden lasten kanssa ja osallistumaan opetukseen. Lapsen kielenkehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto (s.47). Uusilla opittavilla asioilla on oltava yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Toiminnassa oppimisen alueita yhdistellään luontevasti kulloinkin käsiteltävän teeman mukaan. Teemat eli aihepiirit voivat valikoitua leikeistä, saduista, retkistä, lasten mielenkiinnonkohteista tai erilaisista vuorovaikutustilanteista. Teeman sisällön suunnittelussa on huomioitava sekä laaja-alaisen osaamisen että oppimisen alueiden/ oppimiskokonaisuuksien tavoitteet. Ihmettely, oivaltaminen ja oppimisen ilo näkyvät kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen tulee ensisijaisesti nähdä toteutuvan aktiivisena läsnäolona vuorovaikutustilanteissa, jolloin kielen opetus toteutuu pedagogisesti suunniteltuina kohtaamisina varhaiskasvatuksen eri tilanteissa.

5.6 SANASTON, KÄSITTEIDEN JA KIELEN RAKENTEIDEN OPPIMINEN

Systemaattiset, tavoitteelliset, pedagogisesti suunnitellut suomen kielen opettamistuokiot ovat tärkeä toimintatapa S2-opetuksessa. Päivittäisen toiminnan *lisäksi* säännöllinen kokoontuminen vähintään viikoittain pienryhmässä vahvistaa sanaston ja kielen rakenteiden oppimista. S2-opetukseen sisältyy sekä sanaston opettelua, että kieliopin keskeisimpien asioiden harjoittelua. Erityistä huomiota kannattaa kiinnittää adjektiivien ja verbien opettamiseen.

Kielen opettamisessa on tärkeää lähteä liikkeelle moneen tilanteeseen sopivista sanoista ja käsitteistä. Kaksi vuotta täytettyään tavanomaisesti kieltä oppivan lapsen tulisi oppia päivittäin kymmenen uutta sanaa. Kaksi- ja monikielinen lapsi saattaa oppia uusia sanoja esimerkiksi kuusi yhdellä kielellä ja neljä toisella osaamallaan kielellä, jolloin lapsen sanavaraston kehitys saattaa vain yhdellä kielellä havainnoitaessa vaikuttaa hitaalta. Laaja sanavarasto kaikilla lapsen osaamilla kielillä tukee sujuvaa koulunaloitusta. Oheiseen kuvaan (kuvio 9) on kerätty sanastot, sanaluokat ja kielenkäyttöön liittyvät asiat, jotka ovat tärkeitä suomen kielen oppimisessa alle kouluikäiselle.

Kuvio 9. Suomi toisena kielenä opetuksen sisältöjä.

Alkuperäislähde: Kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen käsikirja 2018, Vantaa
Muokattu: 1.7.2020: Hyvärinen

Arjen sanojen tietoinen opettelu jokapäiväisessä toiminnassa on lähtökohtana S2-opetukselle. Menetelminä käytetään samoja keinoja kuin varhaiskasvatuksessa yleensäkin. Kielitietoisella ajattelulla saadaan opetusta, leikkejä ja oppimisympäristöä parannettua vastaamaan lapsiryhmän tarpeita. Parhaat tulokset saadaan leikinomaisissa tilanteissa ohjattujen leikki- ja pelitilanteiden, toiminnallisten menetelmien sekä musiikin, liikunnan ja ulkoilun avulla. Oppimateriaaliksi soveltuvat lelut, leikit, pelit, kirjat, laulut, lorut, tarinat ja sadut. Kuvat ja nopean piirtämisen tekniikalla tuotetut ohjeet edesauttavat merkittävästi suomen kielen oppimista ja auttavat lasta pääsemään mukaan leikkeihin. Huomiota kannattaa kiinnittää myös lasten sitoutuneisuuteen: sitoutuminen yhteiseen toimintaan on oppimisen avain. Sitoutumista lisää, jos lapsi saa olla mukana luomassa ja kehittämässä leikkiä, osallisena yhteisen toiminnan rakentamisessa.

Ohjattua opetusta voi muuttaa kielitietoisemmaksi tarkastelemalla opetusta ja sitä, ovatko lapset mukana tai onko heillä edes mahdollisuutta olla mukana. Esimerkiksi perinteisesti opetuksessa käytetään paljon kyselemisestä (Mikä päivä tänään on?) ja oletetaan, että lapsi osaa vastata kysymykseen ennen kuin se opetettu. Vain ne lapset voivat vastata, jotka ovat aiemmin oppineet viikonpäivät opetuskielellä tai joiden kotona on asiasta aamulla puhuttu opetuskielellä. Kaikilla ei ole mahdollisuutta tällöin osallistua. Kun opetetaan ensin asia, ja kysytään vasta sitten, voi lapsi kuuntelemalla saada mahdollisuuden osallistua ja vastata. (Luetellaan ensin kaikki viikonpäivät osoittaen niitä symboloivia kuvia /tekstejä/viikkokalenteria ja osoitetaan sitten kyseessä olevaa päivää ja kysytään kysymys.) Lapsille voi kertoa, että nyt kerron jotakin ja kohta kysyn siitä, mitä kerroin. Tällöin lapset tietävät, että kuunteleminen on tärkeää, jotta voi vastata hetken päästä esitettävään kysymykseen/kysymyksiin. Kysymys voi olla myös muodossa, jossa ei edellytetä puhetta, vaan se voi olla näyttämistä tai valitsemista.

5.6.1 ROIHUSTEN ARJESSA -MATERIAALI KAUNIAISISSA

© Kipinäkeskus

Kauniaisten varhaiskasvatuksessa on otettu vahvasti käyttöön Kipinäkeskuksen *Roihusten arjessa* – materiaali. Se on menetelmänä käytössä yhtenä osana monikielisyyden ja kielenkehityksen tukemisessa. Materiaali mahdollistaa osallistumisen kielellisestä tasosta riippumatta, ja se tukee erityisesti niitä lapsia, jotka saattavat vetäytyä ja jättäytyä sivuun ryhmätilanteissa. Roihusten arjessa Roihusten perhe seikkailee lapselle tutuissa ympäristöissä (päiväkoti, kodin eri huoneet), ja toiminnan keskiössä ovat erilaiset leikit ja

pelit. Leikki on oppimisen väline, ja Roihusten arjessa –materiaalin kautta lapsen kielelliset taidot, sanasto ja/tai kommunikaatio kehittyvät leikin siivittämällä vahvalla kuvatuella. Roihusten arkea hyödynnetään erityisesti pienryhmätoiminnassa, jolloin jokainen lapsi saa oman tilansa ja aikansa pohtia ja loistaa. Materiaalia tulee käyttää säännöllisesti ja usein (esimerkiksi 1 krt/vk), sillä siten varmistetaan riittävä toisto ja oppiminen. Ennen pienryhmien muodostamista tulee pohtia, mitä ryhmässä keskitytään harjoittelemaan (esim. sanasto vai lauserakenteet) ja ketkä lapset siitä hyötyvät.

5.7 KIRJALLISUUS KIELEN OPPIMISEN TUkena

KARVI:n vuonna 2018 alkaneen pitkittäistutkimuksen suosituksena on muun muassa se, että lapsi saa toistuvia varhaisia lukukokemuksia sekä varhaiskasvatuksessa että kotona. Lapsen pitää kuulla ääneen lukemista päivittäin riippumatta siitä, millaiset kielelliset valmiudet tai millainen suomen kielen taito hänellä on. Kouluikänsä mennessä lapsen tulisi kuulla vähintään 3000 kirjaa ääneen luettuna. Erilaisten kirjojen lukeminen on luonteva tapa lisätä ja rikastuttaa kielen käyttöä. Lukeminen voi olla vuorovaikutuksellista tai kuuntelevaa, rauhoittavaa tai leikkiin virittävää.

Kirjallisuutta hyödynnetään varhaiskasvatuksessa myös opetuksen välineenä. *Lue lapselle* –sivustolta (<https://luelapselle.fi/>) löydät tutkimustietoa lukemisen vaikutuksista, materiaaleja varhaiskasvatukseen, kirjavinkkejä eri-ikäiselle ja loru- ja runonkokoelmia yhteisiin lukuhetkiin. Lukemisen merkityksestä keskusteleminen huoltajien kanssa on tärkeää. *Lue lapselle* -sivustolta löytyy myös esitteitä huoltajille tulostettavaksi viidellätoista eri kielellä.

Vantaan ”*Lukunen –Lumoudu lukemisesta*” –hankkeen sivustolta (<https://sites.google.com/view/oppivavantaahankkeet/lukunen-lumoudu-lukemisesta>) löydät lukemisen merkityksestä kertovat videot albanian, arabian, somalin ja venäjän kielellä. Sivuilta löytyy paljon ideoita varhaiskasvatukseen mm. vuorovaikutuksellinen sadun lukeminen.

Lukuliikkeen sivuilla (<https://lukuliike.fi/>) todetaan, että varhaiskasvatuksessa lukeminen liittyy usein lepo- ja leikkipätkään, jolloin lapsi mieltää lukemisen vahvasti osaksi leppämistä ja nukahtamista. Varhaiskasvatuksessa on syytä miettiä myös vuorovaikutuksellisia ja toiminnallisia lukemisen muotoja.

Oppimisympäristössä olisi hyvä olla näkyvillä vaihtuvat ja ajankohtaiset kirjat, lasten piirroksia, askartelut ja kuvaukset luetuista kirjoista sekä ryhmän yhteiset dokumentoinnit. Lukemiseen kannustavat julisteet on hyvä laittaa lasten silmien korkeudelle ja myös huoltajien nähtäville. *Lue lapselle* –sivustolta löytyy monikielisiä tietoiskuja huoltajille.

Kirjat tukevat myös lapsen identiteetin rakentumista sekä tunnetaitojen ja itsetunnon vahvistumista. Kirjojen kuvituksen avulla on mahdollista esitellä moninaisuutta. On tärkeää, että jokainen lapsi löytää samastumisen kohteita kirjojen kuvituksista. Lapsella itsellään tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaisia kirjoja ja satuja he saavat kuullakseen ja luettavakseen. Samalla voidaan tutustua eri kielten kirjoitusasuun sekä saada tietoa mm. eri kulttuurien tavoista, perinteistä ja juhlista.

Monikielisen kirjaston palveluja hyödyntäen voidaan tutustua samaan satuun erilaisina kieliversioina. Kirjojen avulla on mahdollista opettaa kaikkia oppimisen alueiden sisältöjä. Monipuolisesti valitut kirjat, jotka

ovat esillä oppimisympäristössä, tukevat teeman sisällön oppimista. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään eri kirjallisuuden lajeja kuten tietokirjallisuutta, runoutta ja satuja. Internetistä löytyy monia kirjalistoja kielitietoisista lastenkirjoista mm.

[https://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Kirjavinkit/Kielitietoinen_varhaiskasvatus\(190342\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Kirjavinkit/Kielitietoinen_varhaiskasvatus(190342)).

Lastenkirjainstituutin ylläpitämä *Lukemo* -sivusto (<https://lukemo.fi/>) esittelee lasten- ja nuortenkirja uutuudet ja kokoaa tietoa lasten- ja nuortenkirjallisuudesta. Täältä voi etsiä kirjoja esim. aihepiireittäin.

Kielen oppimisen alkuvaiheessa selkokielestä on hyötyä toisen kielen oppijalle. Selkokieli on suomen kieltä, jossa sanoman sisältö, sanasto ja rakenne on muokattu helpommin luettavaksi ja ymmärrettäväksi. Selkokielellä löytyy mm. kirjoja ja uutisia. Saatavilla on myös selkokielistä kuvitettuja satuja. Kielitaidon kehittyessä siirrytään vähitellen vaativampaan tekstiin.

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää huomioida, että perheiden tavat tutustuttaa lapsi kirjoitettuun tekstiin vaihtelevat paljon. Kirjallinen perinne voi olla vähäisempää tai saattaa puuttua kokonaan joistakin kulttuureista. Tällöin suullinen tarinankerronta voi olla hyvinkin vahvaa. Henkilöstön on tärkeä muistuttaa perheitä suullisen tarinankerronnan ja kuvista lukemisen merkityksestä lapsen kielen- ja oppimisvalmiuksien kehittymiseksi. Tarinankerrontaa on hyvä hyödyntää myös varhaiskasvatuksen toiminnassa. On tärkeää käyttää kuvia kerronnan tukena. Kuvat kannattaa antaa myös lasten käyttöön tarinan kertaamista ja uusien tarinoiden luomista varten. Kuvien lukeminen on osa monilukutaitoa. Lukunen -hankkeessa tuotettu *Polku Tarinaan*-materiaali on hyvä tuki monilukutaitokasvatukseen.

Lapselle säännöllisesti ääneen lukemalla voi vaikuttaa ratkaisevasti lapsen taitojen, mielikuvituksen ja tunneälyn kehittymiseen. Lue lapselle -sivustolta löydät tutkimustietoa lukemisen vaikutuksista, materiaaleja varhaiskasvatukseen, kirjavinkkejä eri-ikäiselle ja lorupankin yhteisiin lukuhetkiin.

5.7.1 DIALOGINEN LUKEMINEN

Dialoginen lukeminen tai vuorovaikutuksellinen sadun lukeminen on keino saada kaikki ryhmän lapset suomen kielen taitotasosta riippumatta osallistumaan ja sitoutumaan yhteiseen toimintaan. Henkilöstö huomioi satua tai kirjaa valittaessa lapsiryhmän lasten mielenkiinnonkohteet ja tutustuu kirjaan etukäteen. Sadun valintaan vaikuttaa myös se, mitä sanastoa ja käsitteitä lasten on hyvä oppia. On mietittävä, mitä käsitteitä sadusta valitaan ja millä keinoin käsitteitä selitetään. Kuuntelemalla kirjoja lapsi oppii runsaasti sanastoa, josta osa jää passiiviseen sanavarastoon esim. akka, muori, eukko. Lapselle merkitykselliset sanat siirtyvät hänen aktiiviseen sanavarastoonsa. Sadun teema sanastoihin tehdään näkyväksi oppimisympäristössä esinein, kuvin ja leikkivälinein. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kerrata ja luoda uutta omatoimisesti satuun tutustumisen jälkeen. Oppimisympäristöön laitetaan saataville luettava kirja mahdollisuuksien mukaan myös muilla lasten osaamilla kielillä. Sadun käsitteitä on näkyvillä sekä kuvina että lähiympäristön kielillä kirjoitettuna. Lasten käytettävissä on kirjaan liittyvää esineistöä sekä esim. satupussi, jossa on satuun liittyviä kuvia ja rekvisiittaa. Sadunlukemisprosessi käynnistyy satuun orientoitumisella esimerkiksi kuvakävelyn avulla. Lasten kiinnostus ja uteliaisuus luettavaa kirjaa kohtaan herätellään siten, että katsellaan kirjan kuvat ja ollaan aivan hiljaa. Luettavaan kirjaan palataan seuraavana päivänä. Kirjan kuvituksen avulla keskustellaan siitä, mitä sadussa mahtaa tapahtua. Sadun maailmaan voidaan siirtyä yhteisesti sovitun merkin avulla, joka voi olla esimerkiksi sadunkertojan hatun päähän laittaminen, satumatolle siirtyminen tai ryömiminen satumaanportin läpi. Sadun lukemista varten kannattaa järjestää viihtyisiä lukupaikkoja, joissa lapsi näkee ja kuulee hyvin. Myös valaistuksella voidaan luoda tunnelmaa.

Lukemisen tukena käytetään rekvisiittaa, kuten kuvia, esineitä, liikettä, musiikkia, soittimia tai vaatteita.

Lukemisen aikana ylläpidetään jännitystä ja lasten kiinnostusta äänensävyin, rekvisiitan ja toiminnan avuin. Vuorovaikutusta ylläpidetään keskustelemalla kirjan tapahtumista, kertaamalla mennyttä ja ennustamalla tulevaa. Kirjan tapahtumia ja sanoja toistetaan yhdessä sekä mietitään, miten valittuja käsitteitä sanotaan lasten osaamilla kielillä (esim. kuinka monella kielellä osaamme sanoa karhu tai punainen). Huoltajille kerrotaan lukemisen merkityksestä lapsen kielen kehitykselle. Pedagogisen dokumentoinnin keinoin kuvataan huoltajille, miten satuja ja tarinoita käytetään oppimisen tukena. Mahdollisuuksien mukaan huoltajia kutsutaan yhteisille lukuhetkille ja mahdollistetaan kirjojen lainaaminen myös päiväkodista.

Lukunen -hankkeen nettisivuilta löydät vuorovaikutuksellisen sadun lukemisen julisteen, jossa kuvataan vuorovaikutuksellisen sadun lukemisen vaiheet. Julisteesta saat vinkkejä, mitä vuorovaikutuksellisessa sadun lukemisessa on hyvä huomioida. Sivustolta löytyvät myös videot, jotka esittelevät vuorovaikutuksellisen sadun lukemisen menetelmää. Lukunen -hankkeessa tuotettu Tarinallisen leikin vuosikello on tarkoitettua toiminnan suunnittelun tueksi varhaiskasvatukseen, esi- ja alkuopetukseen. Tarinallisen leikin vuosikello-julisteen ja leikkimaa-ilmoista kertovan videon löydät Lukunen -hankkeen nettisivuilta.

5.8 KIELITIETOISEN PEDAGOGIIKAN KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA – KIELIPEDA-TYÖVÄLINE

Varhaiskasvatuksen opettaja huolehtii siitä, että jokaiselle kaksi- ja monikieliselle lapselle tehdään *monikielisyyden suunnitelma*. Lapsen monikielisyyden suunnitelma sisällytetään lapsen yksilölliseen suunnitelmaan (VASU tai LEOPS) ja sitä päivitetään säännöllisesti, sekä seurataan ja arvioidaan lapsen suomen kielen kehittymistä KieliPeda-työvälineen osio 3 avulla. Jos kaksi- tai monikielisen lapsen yksi äidinkieli on suomi, niin monikielisyyden suunnitelmaan laadittaessa kiinnitetään huomiota erityisesti siihen, miten lapsen muiden kielten kehittymistä tuetaan (KieliPeda osio 2). Liitteistä löytyy Monikielisyyden tukemisen vuosikello (liite 3) suunnittelun tueksi.

Monikielisyyden suunnitelma sisältää keskustelun huoltajien kanssa oman äidinkielen/kielten merkityksestä, kehitymisestä ja ylläpitämisestä sekä sovitut toimenpiteet oman äidinkielen/kielten tukemiseen ja kehittämiseen. Keskustelussa käytetään apuna KieliPedan osiota 2. Lisäksi keskustellaan siitä, miten varhaiskasvatus tukee lapsen kielellistä identiteettiä. Lapsen saadessa käyttää äidinkieltä/kieliä ja suomen kieltä limittäinen, hänelle tarjoutuu runsaammin mahdollisuuksia olla vuorovaikutuksessa ja levätä tarvittaessa toisen kielen oppimisen haasteista.

Varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa huoltajille kerrotaan aina lapsen suomen kielen taidon kehitymisestä. Samalla monikielisyyden suunnitelmaan kirjataan suomen kielen oppimisen tavoitteet ja sisällöt sekä oppimista tukevat toimintatavat ja pedagogiset ratkaisut. Sovittuja menetelmiä, toimintatapoja ja pedagogisia ratkaisuja arvioidaan aina ennen monikielisyyden suunnitelman päivittämistä.

**KIELITIETOISEN PEDAGOGIIKAN KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA,
KIELIPEDA -TYÖVÄLINE**

<https://www.utu.fi/fi/yliopisto/kasvatustieteiden-tiedekunta/opettajankoulutuslaitos/kieli-ja-kulttuuritietoinen-opetus>

1. KIELITIETOISEN OPPIMISYMPÄRISTÖN ARVIOINTI

Kaikissa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ryhmissä tiimi pohtii oppimisympäristöä käyttäen apuna KieliPeda osiota 1. Kehitettävistä kohdista poimitaan kohta(/kohdat), jonka

kehittämissuunnitelma kirjataan syksyllä ja sen toteutumista arvioidaan uudelleen viimeistään alkukevällä. Osiosta voi poimia asioita myös yksittäisen lapsen monikielisyyden suunnitelmaan esim. kuinka kotikielten kehitystä tuetaan varhaiskasvatusryhmässä.
(Osio 1 säilytetään ryhmävasun liitteenä.)

2. MONIKIELISEN LAPSEN KIELIMAAILMAN TARKASTELU

Kaikkien monikielisten lasten huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielistä ja täytetään yhdessä keskustellen KieliPeda osion 2 lomake 2A tai 2B.

Keskustelu käydään vuosittain ja täytetään lomake yhdessä huoltajan/huoltajien kanssa. Lapsen kielimaailma ei välttämättä ole pysyvä, vaan joitakin kieliä voi jäädä pois ja uusia tulla, joten vuosittainen päivittäminen on tarpeen. Huoltajien tulee saada tietoa monikielisyydestä ja äidinkielen/-kielten merkityksestä, jotta heidän on mahdollista tukea lapsensa kielten kehitystä käyttämällä monipuolisesti kotona puhuttavia kieliä sekä rohkaisemalla lasta keskustelemaan ja kuuntelemaan. Lomakkeen käyttö selkiyttää yhteistä vastuuta lapsen monikielisyyden tukemisesta. (Osio 2 säilytetään lapsen yksilöllisen suunnitelman (VASU tai LEOPS) liitteenä.)

3. MONIKIELISEN LAPSEN SUOMEN KIELEN TAITOJEN SEURANTA

Suomen kielen opetuksen suunnitelma osana monikielisyyden suunnitelmaa, joka sisällytetään lapsen vasuun/leopsiin.

** Tätä ei tarvitse tehdä, jos lapsen kotona puhutaan myös suomea ja suomen kielen taitotaso on kaikilla kielen osa-alueilla ikätasoinen.*

Suunnitelman pohjana käytetään KieliPeda-työvälineen osioita 1 ja 2.

Osio 1 täytetään varhaiskasvatusryhmän tiimissä ja arvioidaan, onko varhaiskasvatuksen toimintaympäristö tarpeeksi kielitietoinen ja rikasta kieltä mallintava, jotta suomen kielen taito voi parhaalla mahdollisella tavalla kehittyä. Kehitettävät asiat kirjataan lapsen vasuun/esiopetuksen suunnitelmaan.

Osion 3 avulla varhaiskasvatuksen opettaja arvioi lapsen suomen kielen taitoa. Kehittymässä olevien taitojen vahvistamisen ja suomen kielen kehityksen tukemisen suunnitelmat kirjataan lapsen vasuun/esiopetuksen suunnitelmaan osana monikielisyyden suunnitelmaa.
(KieliPeda osio 3 säilytetään lapsen yksilöllisen suunnitelman liitteenä.)

6 LÄHTEET JA HYÖDYLLISTÄ MATERIAALIA

KATSOMUS- JA KULTTUURITIEETOISUUS

Kasvua katsomuksesta

(<https://evl.fi/kasvuakatsomuksesta>)

Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoinen varhaiskasvatus ja esiopetus –video (*Silja Lamminmäki-Vartia, 15.3.2019*)

<https://www.youtube.com/watch?v=9ZqNk-4Df2Y>

Kulttuurien juhlakalenteri (*Espoon kaupunki*)

Kulttuurin vuosikello

<https://kulttuurinvuosikello.fi/>

Ohjeet varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen katsomuskasvatuksen ja uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä (*Opetushallitus*)

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/ohje_varhaiskasvatuksen_katsomuskasvatuksen_toteuttamisesta_ja_uskonnollisista-tilaisuuksista.pdf

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/ohje-perusopetuksen-uskonnon-ja-elamankatsomustiedon-seka>

Uskontokalenteri

<https://uskot.fi/kalenteri/>

KIELEN MERKITYS JA MONIKIELISYYS

KieliPeda-työväline

<https://www.utu.fi/fi/yliopisto/kasvatustieteiden-tiedekunta/opettajankoulutuslaitos/kieli-ja-kulttuuritietoinen-opetus>

Kielten rikas maailma –materiaali (*Opetushallitus*)

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielten-rikas-maailma-materiaali>

Mikä ihmeen kielitietoisuus? (*FT Mari Honko, 28.11.2019*)

<https://www.avoin.jyu.fi/fi/blogit/mika-ihmeen-kielitietoisuus>

Monikielinen varhaiskasvatus -video (*Opetushallitus*)

<https://www.youtube.com/watch?v=8x7rAPUdNOA>

Monikielisyys näkyväksi, kielitietoisuutta kaikille! (*Opetushallitus*)

<https://www.oph.fi/fi/opettajille/monikielisyys-nakyvaksi-kielitietoutta-kaikille>

Oman äidinkielen merkitys –esitteet

<https://blog.edu.turku.fi/monikulttuurinenopetus/oman-aidinkielen-merkitys-esitteet/?msclkid=25bb13d0d03b11ec887a3c1abad371d3>

Oma kieli kullaan kallis (*Opetushallitus*)

<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Oma%20kieli%20kullan%20kallis.pdf>

Oma mieli oma kieli (*Opetushallitus*)

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/179673_oma_mieli_oma_kieli_1.pdf

Vuorotellen. Opas vuorovaikutukseen ja kielen kehityksen alkuvaiheisiin

https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/vuorotellen_0.pdf

Kuvaopas vanhemmille – varhaiskasvatuksen aloittaminen (*Vantaan kaupunki*)

http://new-www.vantaa.fi-a.innofactor.com/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/134815_Kuvaopas_vanhemmille_-_Varhaiskasvatuksen_aloittaminen.pdf

Lapsi oppii -lyhytvideot (*Väestöliitto*)

<https://www.hyvakysymys.fi/video/lapsi-oppii-monikielinen-perhe-vuorovaikutus-ja-kielen-oppiminen/>

Yhdessä ja iloisesti kielten maailmaan! (*Opetushallitus*)

<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/yhdessa-ja-iloisesti-kielten-maailmaan.pdf>

KIRJALLISUUS JA LUKEMINEN

Kielitietoinen varhaiskasvatus –kirjalista (*Helmet*)

[https://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Kirjavinkit/Kielitietoinen_varhaiskasvatus\(190342\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Kirjavinkit/Kielitietoinen_varhaiskasvatus(190342))

Lue lapselle

<https://luelapselle.fi/>

Lukuliike

<https://lukuliike.fi/>

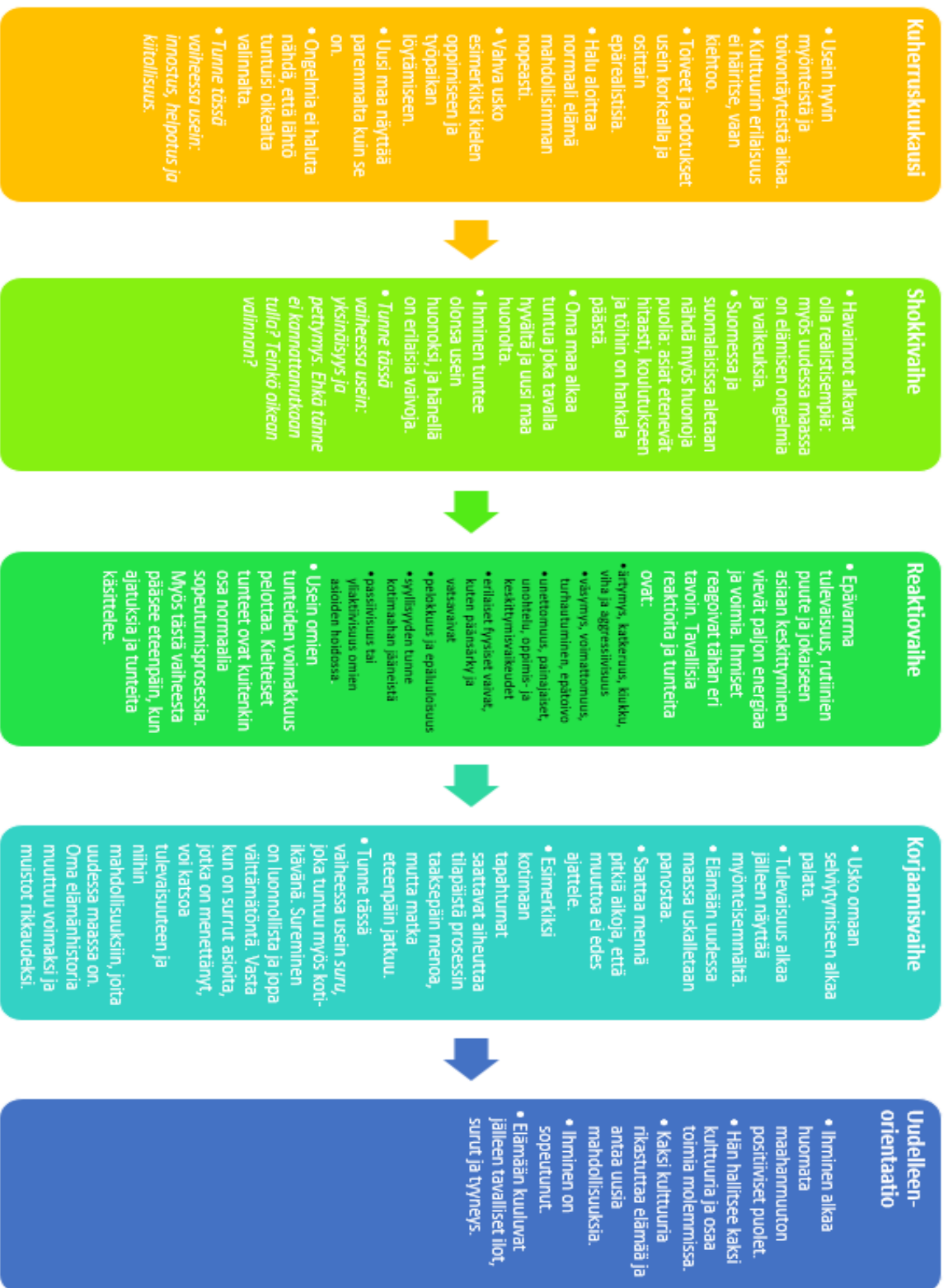
Lukunen – lumoudu lukemisesta

<https://sites.google.com/view/oppivavantaahankkeet/lukunen-lumoudu-lukemisesta>

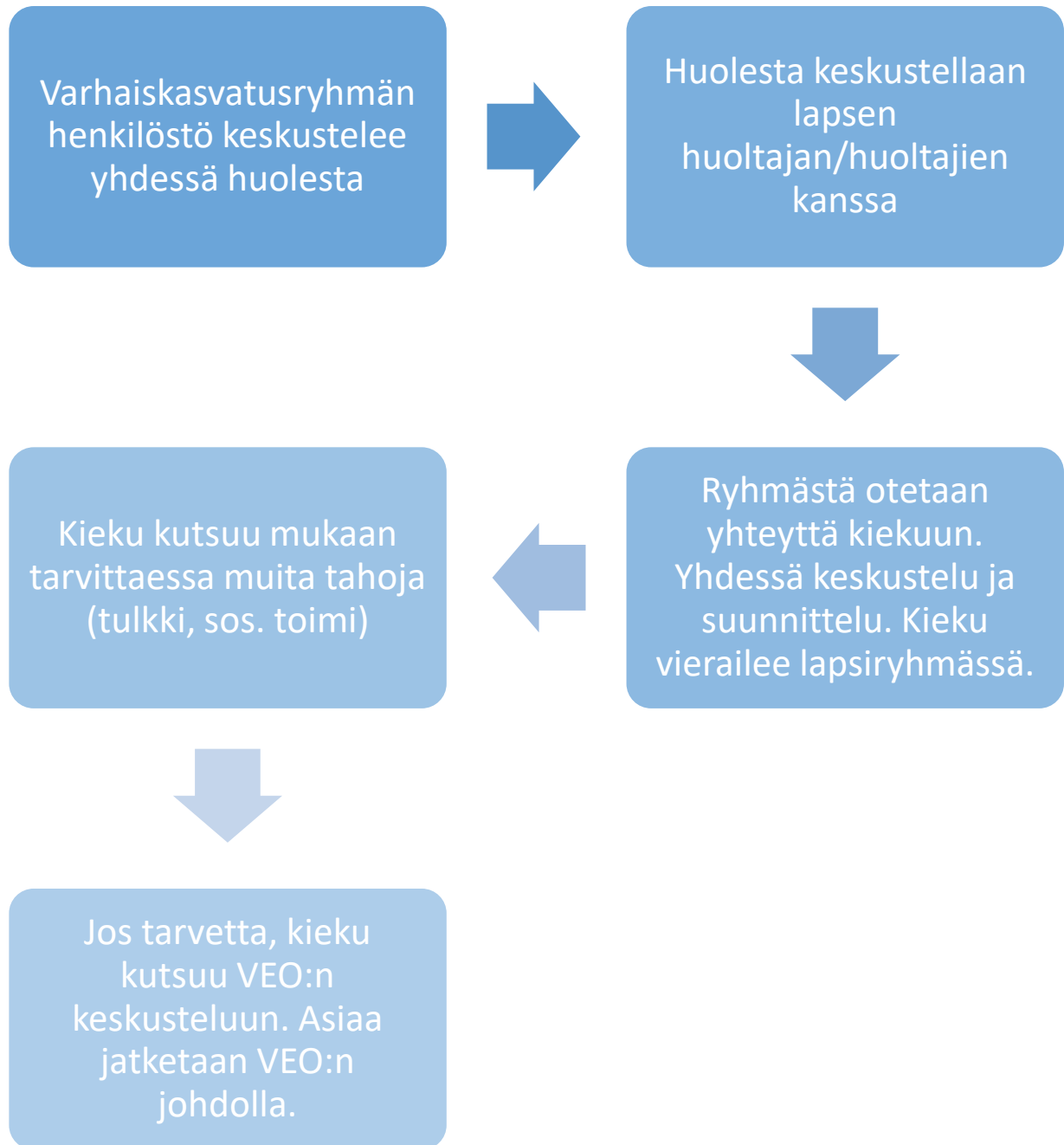
MAAHANMUUTON PSYKKINEN PROSESSI

7 TULOSTETTAVAT LIITTEET JA KUVIOT

Liite 1. Maahanmuuton psyykkinen prosessi

Huolen herätessä - monikielinen lapsi

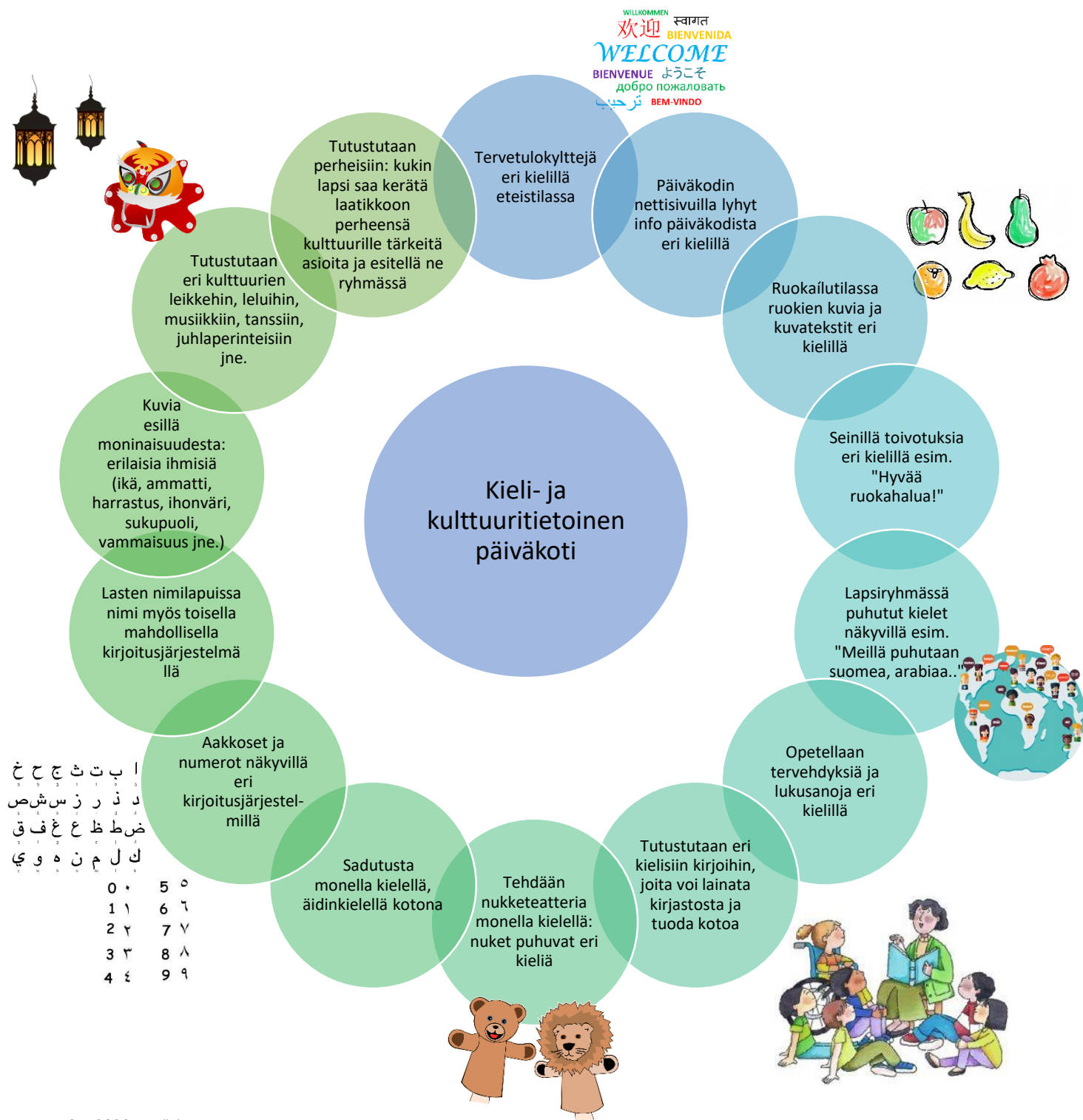
HUOM!

Huoli voi laantua missä vaiheessa tahansa. Tällöin huolen kaaviossa ei välttämättä edetä, mutta huolta voidaan jäädä havainnoimaan/tehdä toimintasuunnitelma.

Liite 3. Monikielisuuden tukemisen vuosikello

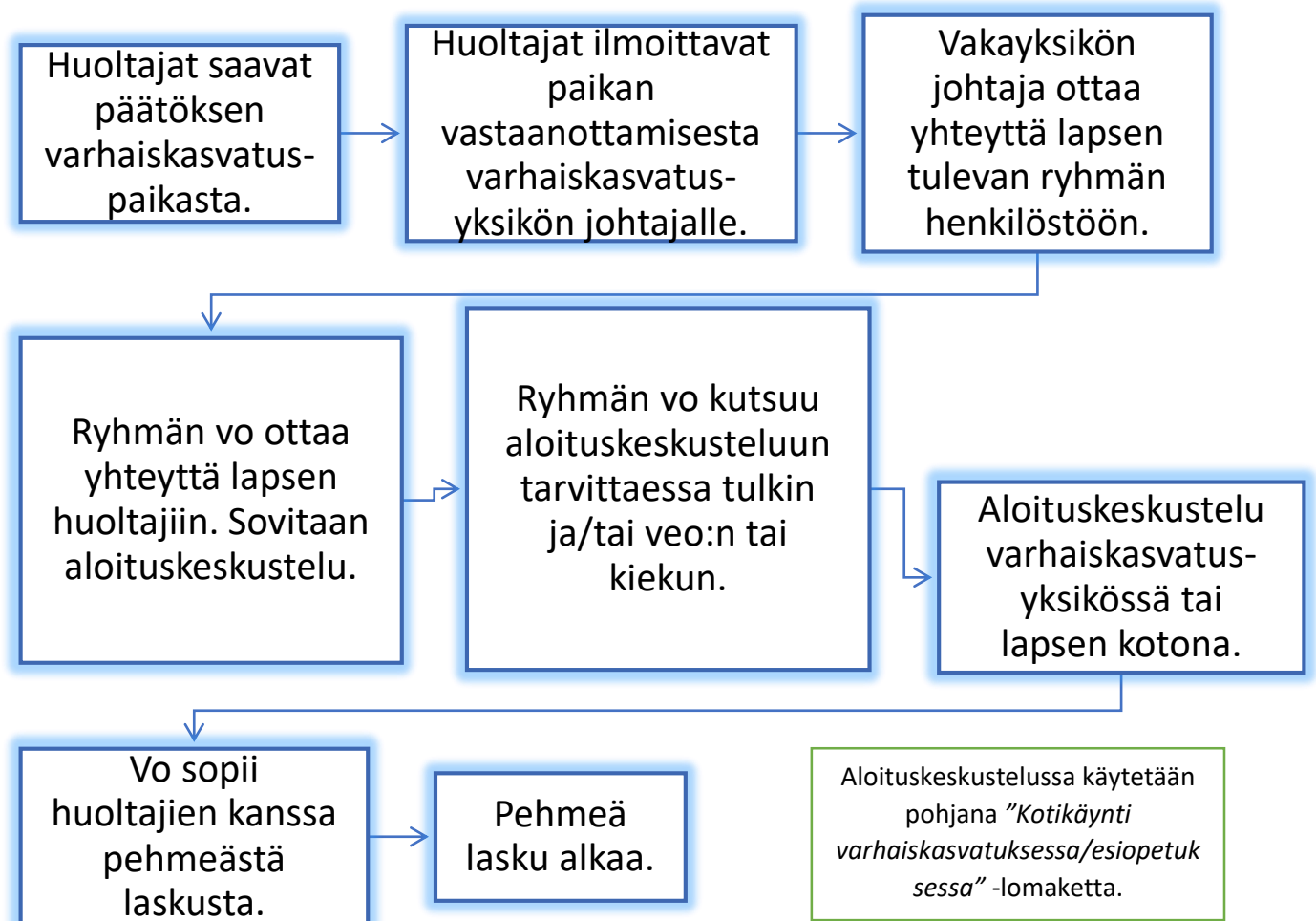

Kieli- ja kulttuuritietoinen päiväkoti

Kuvio 1. Lapsen aloitus varhaiskasvatuksessa

LAPSEN ALOITUSPROSESSI VARHAISKASVATUKSESSA/ESIOPETUKSESSA

Kuvio 2. Pakolaistaustaisen lapsen aloitus varhaiskasvatuksessa

PAKOLAISTAUSTAISEN ALOITUSPROSESSI VARHAISKASVATUKSESSA/ESIOPETUKSESSA

Kuvio 3. Kulttuurisesti vastuuntuntoisen kasvatuksen tasot

Kulttuurisesti vastuuntuntoisen kasvatuksen tasot		
taso 4.	YHTEENKUULUVUUS, SOLIDAARISUUS JA KRIITTISYYS	• kasvatuksen perustana ovat tasa-arvo ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus, vähemmistöjä tuetaan • erimielisyyksiä ja konflikteja ei vältellä, ne ovat olennainen osa oppimista • lasten kotitaustojen kulttuuriset erot otetaan halukkaasti vastaan ja hyväksytään varsinaisiksi välineiksi kasvatukseen ja opetukseen • vahva yhteenkuuluvuuden tunne lasten ja kasvattajien välillä, kasvattajat tuntevat aitoa kunnioitusta lasten kulttuuri-identiteettejä, äidinkieliä ja kulttuureja kohtaan • avoimeen, kriittiseen, mutta samalla toista kunnioittavaan vuoropuheluun kannustavaa kasvatusta ja opetusta • ymmärretään kulttuurien muuttuvuus • ei romantisoida tai eksotisoida erilaisuutta • ei ole vieraita kieliä ja kulttuureja, vaan monia kieliä ja kulttuureja
taso 3.	KUNNIOITUS	• erilaisuus on ihailtavaa, kulttuurinen monimuotoisuus arvostettavaa • kaikkien odotetaan oppivan, tukea annetaan tarvitseville • keskustelu ja yhteistoiminta ovat pedagogiikassa keskeisiä • tuetaan valtakielen sekä äidinkielten oppimista • mahdollistetaan huoltajien osallisuus, hyödynnetään sitä • tuetaan kulttuuri-identiteetin ja itsetunnon kehittymistä
taso 2.	MONINAISUUDEN HYVÄKSYNTÄ	• erot myönnetään, niiden merkitystä ei väheksytä • "salaattikulho", johon jokainen lapsi tuo jotain omasta kulttuuristaan
taso 1.	SUVAITSEVAISUUS	• siedetään, mutta ei välttämättä hyväksytä • ei riitä yhdistämään eri kulttuuritaustoista tulevia • ei riitä yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi

Kuvio 5. Kulttuurisesti vastuuntuntoisen kasvatuksen tasot

Alkuperäislähde: Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia (2017)

Muokattu: 9.7.2020: Hyvärinen

Kuvio 4. Huoltajien keinoja äidinkielen tukemiseen

